

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ στη σύνθεση ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Δημογραφικές εξελίξεις και οικογενειακές
πρακτικές

ΔΙΑΛΕΞΗ 9

Λάουρα ΑΛΙΠΡΑΝΤΗ

Σύγχρονη οικογένεια: «από κοινωνικός θεσμός σε ομάδα «εκούσιας συμβίωσης»

- Από τη δεκαετία του 1960 παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές στην οικογένεια.
- Οι αλλαγές αυτές εγγράφονται στη γενικότερη μεταβολή των αναπαραστάσεων και των πρακτικών όσον αφορά την ιδιωτική ζωή και συνδέονται με τη διαμόρφωση νέων όρων και κανόνων στις διαπροσωπικές σχέσεις.
- Οι τάσεις ως προς τα δημογραφικά οικογενειακά δεδομένα αναδεικνύουν το εύρος των μεταβολών στη μορφή και στα χαρακτηριστικά της σύγχρονης οικογένειας τόσο στις αναπτυγμένες χώρες όσο με βραδύτερους ρυθμούς και στην Ελλάδα.

Η συζυγική ομάδα γίνεται πιο αβέβαιη, πιο εύθραυστη και η γονεϊκότητα ενισχύεται

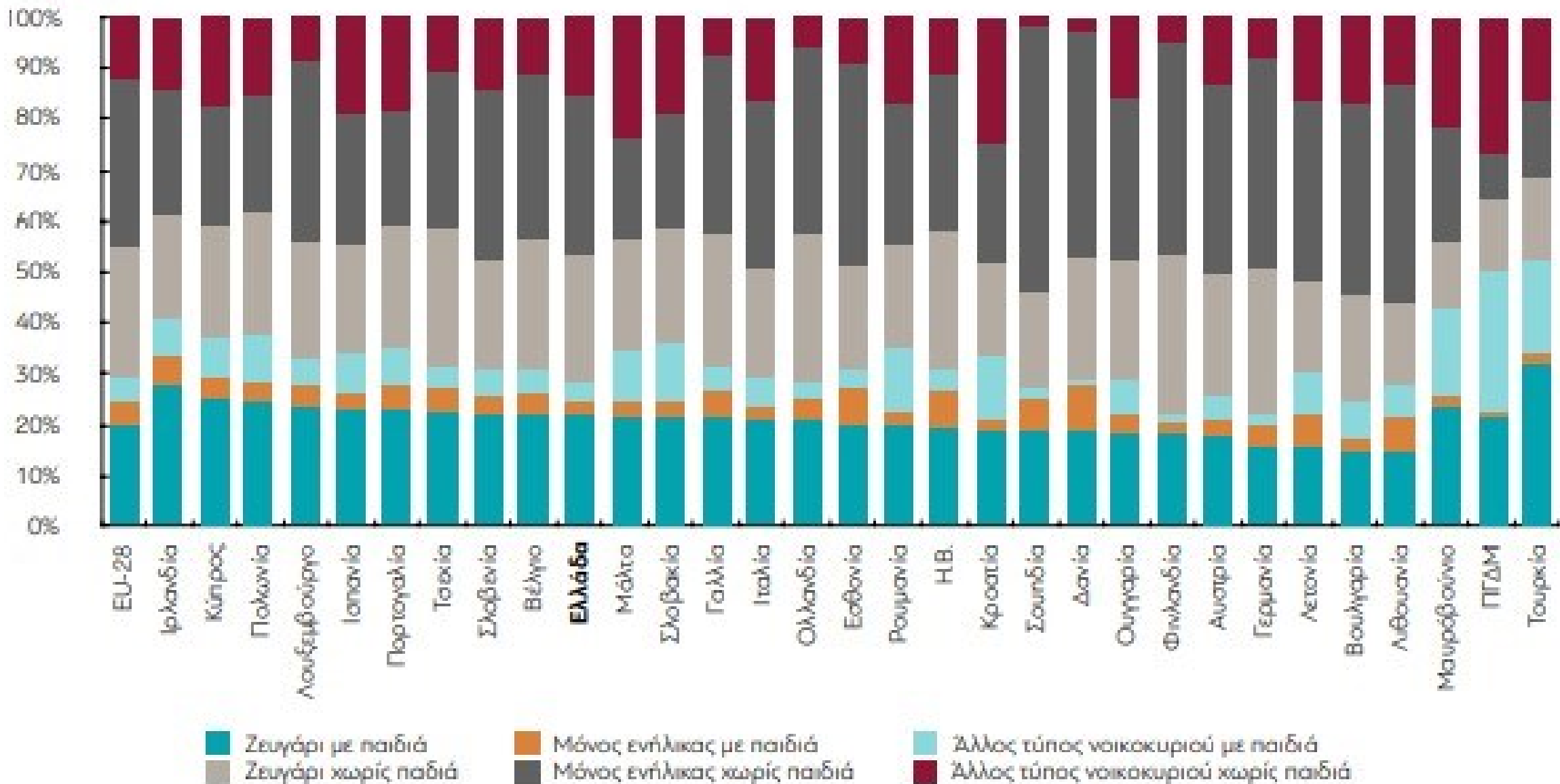
- Ενώ η συζυγική ομάδα γίνεται πιο αβέβαιη, πιο εύθραυστη εξαιτίας της αύξησης των διαζυγίων και της εξατομίκευσης των διαπροσωπικών σχέσεων, η γονεϊκότητα (parenthood) την ίδια περίοδο, ενισχύεται εξαιτίας δυο σημαντικών αλλαγών.
- Πρώτον, με την ισότιμη θέση που έχουν σήμερα τα παιδιά εκτός γάμου, τα οποία απολαμβάνουν ίδια δικαιώματα με τα παιδιά που γεννιούνται μέσα στο γάμο και δεύτερον με τη μεγαλύτερη εμπλοκή του κράτους στις γονικές υποχρεώσεις, πράγμα που στοχεύει στην ενίσχυση των οικονομικών παροχών και των ευθυνών των γονέων απέναντι στα παιδιά τους αλλά και στην διασφάλισή αυτών μακροπρόθεσμα, ανεξάρτητα από την μελλοντική σχέση των δυο γονιών.
- Η επιμήκυνση εξάλλου του χρόνου εκπαίδευσης των νέων, οι διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας και οι νέες κοινωνικές αντιλήψεις συμβάλουν στην καθυστερημένη πλέον ανεξαρτητοποίηση των νέων και στην καθυστέρηση δημιουργίας μιας σταθερής σχέσης και νέας οικογένειας.

Α. ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ στην ΕΕ-27

Σύνθεση των νοικοκυριών: συρρίκνωση

- Όλες οι μελέτες δείχνουν μια προοδευτική συρρίκνωση της των μελών στις διγονεϊκές οικογένειες και μια αλματώδη αύξηση των μονογονεϊκών οικογενειών και των μονοπρόσωπων νοικοκυριών.
- Στην Ευρώπη σύμφωνα με δεδομένα της Eurostat το μέσο μέγεθος των νοικοκυριών μειώθηκε: από 3,40 άτομα που ήταν το 2005 έφθασε σε 2,30 άτομα το 2015 και το οποίο από τότε διατηρείται σταθερό.
- Την ίδια περίοδο τα **μονοπρόσωπα νοικοκυριά/μοναχικότητα** αυξάνονται από 19,8% φτάνοντας το 29,5% ενώ τα **μονογονεϊκά** νοικοκυριά κυμαίνονται γύρω στο 10-15% του συνόλου των οικογενειών.

Διάγραμμα 2.9 Νοικοκυριά Κατά Σύσταση σε Χώρες της Ευρώπης, 2017

Σχετικά με το γάμο και τη γαμηλιότητα

- **Συνεχής μείωση της γαμηλιότητας:** δηλαδή η συχνότητα των γάμων στη διάρκεια του έτους. Σε όλες τις χώρες γίνονται όχι μόνο λιγότεροι γάμοι, αλλά και με καθυστέρηση. Δηλαδή άνδρες και γυναίκες παντρεύονται σε μεγαλύτερη ηλικία (πάνω από 30 χρόνων).
- Όπως επισημαίνεται, η μεγαλύτερη διάρκεια εκπαίδευσης, η ανεργία των νέων, η εργασιακή ανασφάλεια και η προοπτική της ανεργίας αλλά και οι αλλαγές στις αντιλήψεις δρουν ανασταλτικά στη δημιουργία μιας πιο μόνιμης σχέσης και στη δημιουργία οικογένειας.
- Η συμβίωση χωρίς γάμο –που έχει θεσμοθετηθεί στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες– αποτελεί το εναλλακτικό σχήμα που συναντάται πολύ συχνά πλέον, αλλά και πρόσφατα στη χώρα μας με το σύμφωνο συμβίωσης.
- Παράλληλα, το ποσοστό των ατόμων που θα επιλέξουν **τη μοναχικότητα** αυξάνεται σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες αντιστοιχώντας περίπου στο 20% του συνόλου.

Δείκτης Γονιμότητας: Πτώση του αριθμού των γεννήσεων

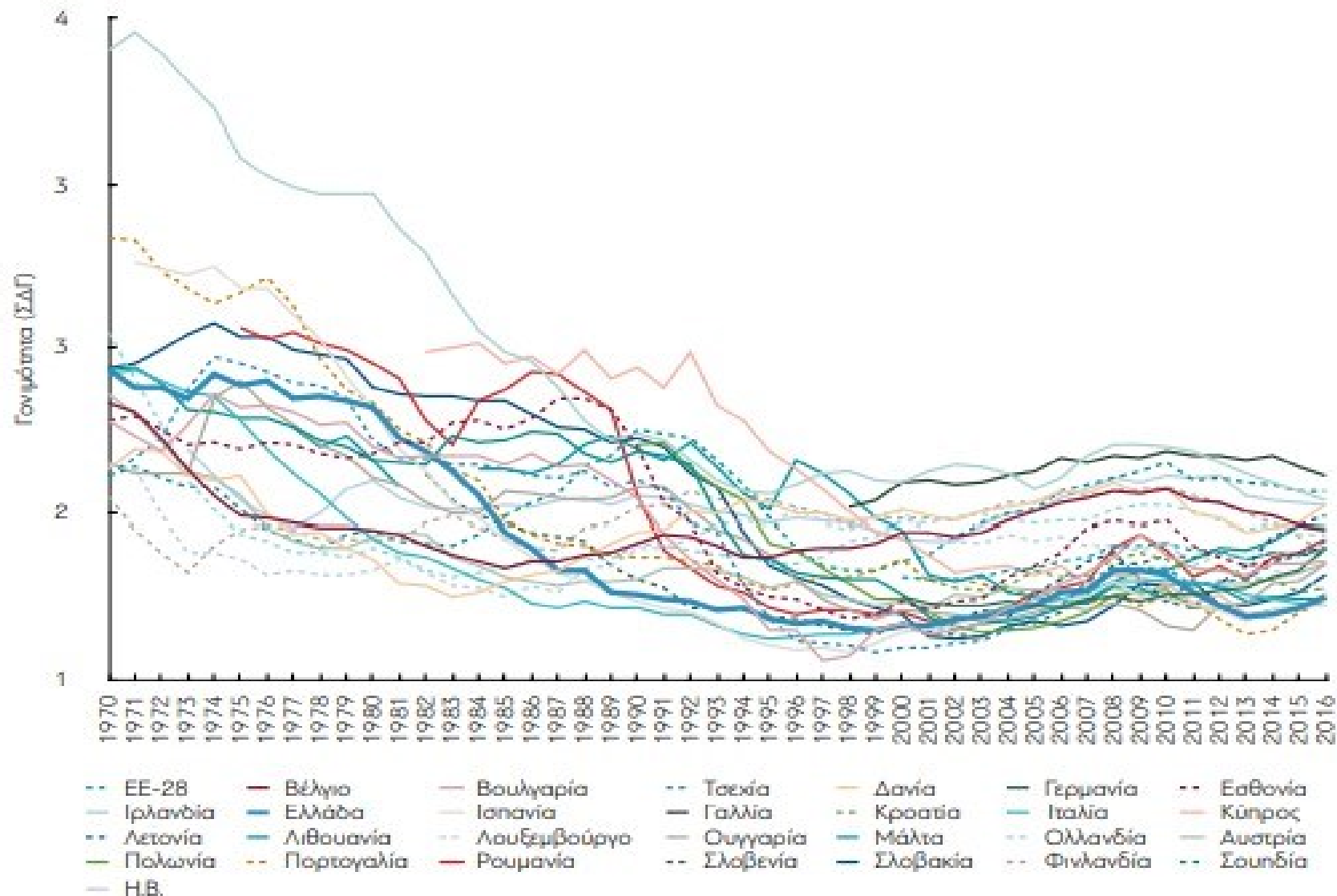
- Ένας σημαντικός δείκτης για την ανανέωση του πληθυσμού μιας χώρας είναι αυτός της γονιμότητας, ο οποίος έχει υπολογιστεί ανά **2,2 παιδιά** αν γυναίκα σε ηλικία αναπαραγωγής (15-45 χρόνων).
- Από τη δεκαετία του 1980 ο δείκτης αυτός, μειώθηκε σημαντικά στην Ευρώπη φτάνοντας σε πολλές χώρες συχνά κάτω από το όριο της ανανέωσης του πληθυσμού.
- Όπως έχει προκύψει από την ανάλυση των δεδομένων σε καμία από τις αναπτυγμένες χώρες η γονιμότητα δεν αγγίζει το **όριο της αναπλήρωσης του πληθυσμού (replacement level)** κυρίως για δυο λόγους: α) οι γυναίκες τεκνοποιούν ολοένα σε μεγαλύτερη ηλικία και β) δεν αποκτούν αρκετά παιδιά ώστε να φθάνουν το όριο που να εξασφαλίζει την ανανέωση του πληθυσμού (πάνω από 2 παιδιά).

Αναπαραγωγικές συμπεριφορές

- **Όσον αφορά τις αναπαραγωγικές συμπεριφορές,** όπως είπαμε, παρατηρείται συνεχής μείωση των γεννήσεων με μεγάλη αύξηση της μέσης ηλικίας των μητέρων και τη συνακόλουθη συρρίκνωση της οικογενειακής ομάδας.
- Η καθοδική πορεία του δείκτη γονιμότητας εμφανίζεται με ιδιαίτερη ένταση στις χώρες της Νότιας Ευρώπης.
- Οι λόγοι της μείωσης είναι ποικίλοι και συνδέονται με τις ευρύτερες μεταβολές που συνεπάγεται ο κοινωνικός εκσυγχρονισμός – και οι νέες συνθήκες που έχει διαμορφώσει η οικονομική ανάπτυξη.
- Ενδεικτικά για το σύνολο της ΕΕ-27 αντιστοιχούν το 2016 **1,60** παιδιά ανά γυναίκα αναπαραγωγικής ηλικίας (και μόνο **1,32** για την Ελλάδα) με μεγάλη αύξηση της μέσης ηλικίας των μητέρων που ξεπέρασε τα 30 χρόνια. Είναι γνωστό ότι για την ανανέωση του πληθυσμού ο δείκτης πρέπει να είναι 2,1 παιδιά ανά γυναίκα αναπαραγωγικής ηλικίας.

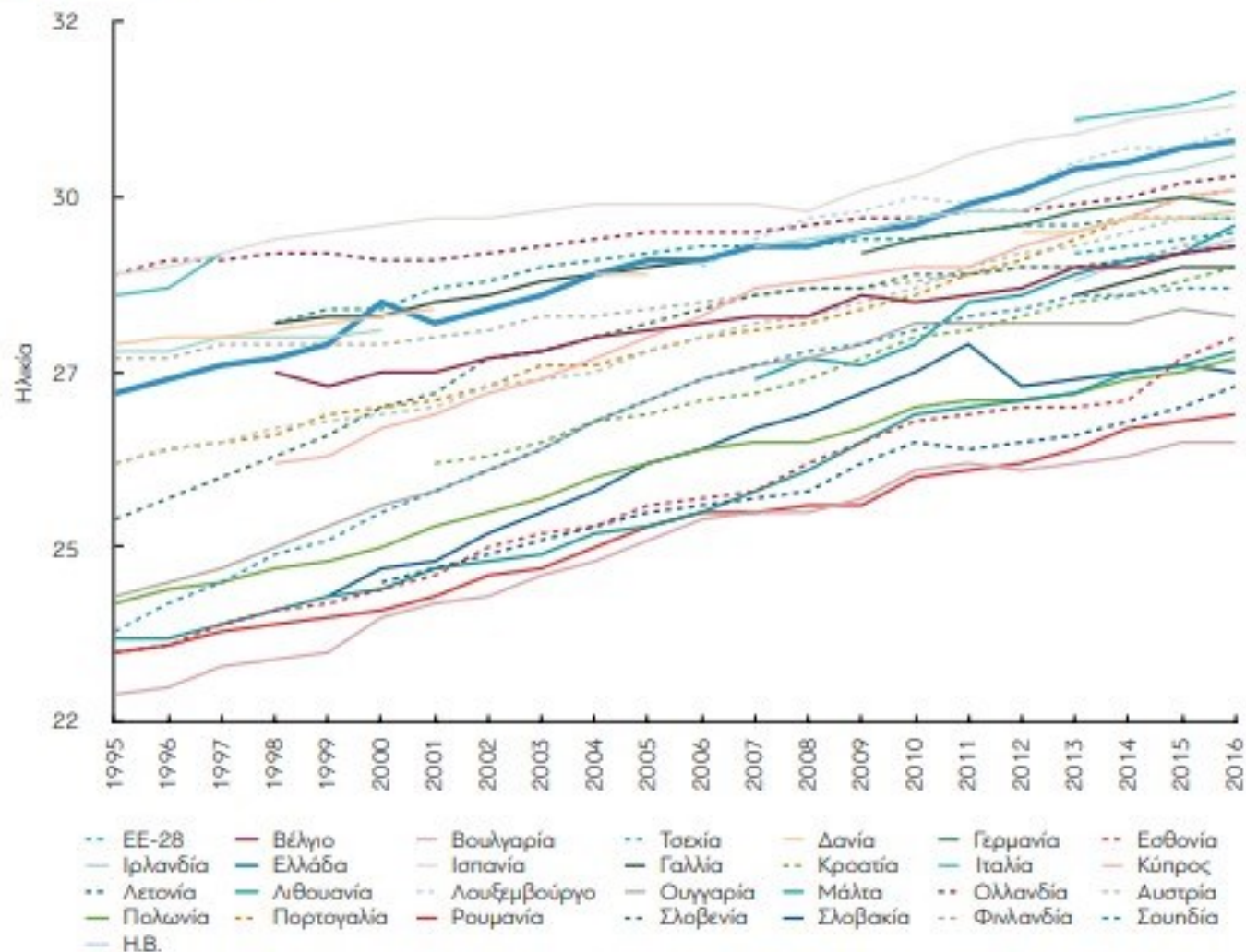

Διάγραμμα 2.4 Η Γονιμότητα σε Χώρες της Ευρώπης, 1970- 2016

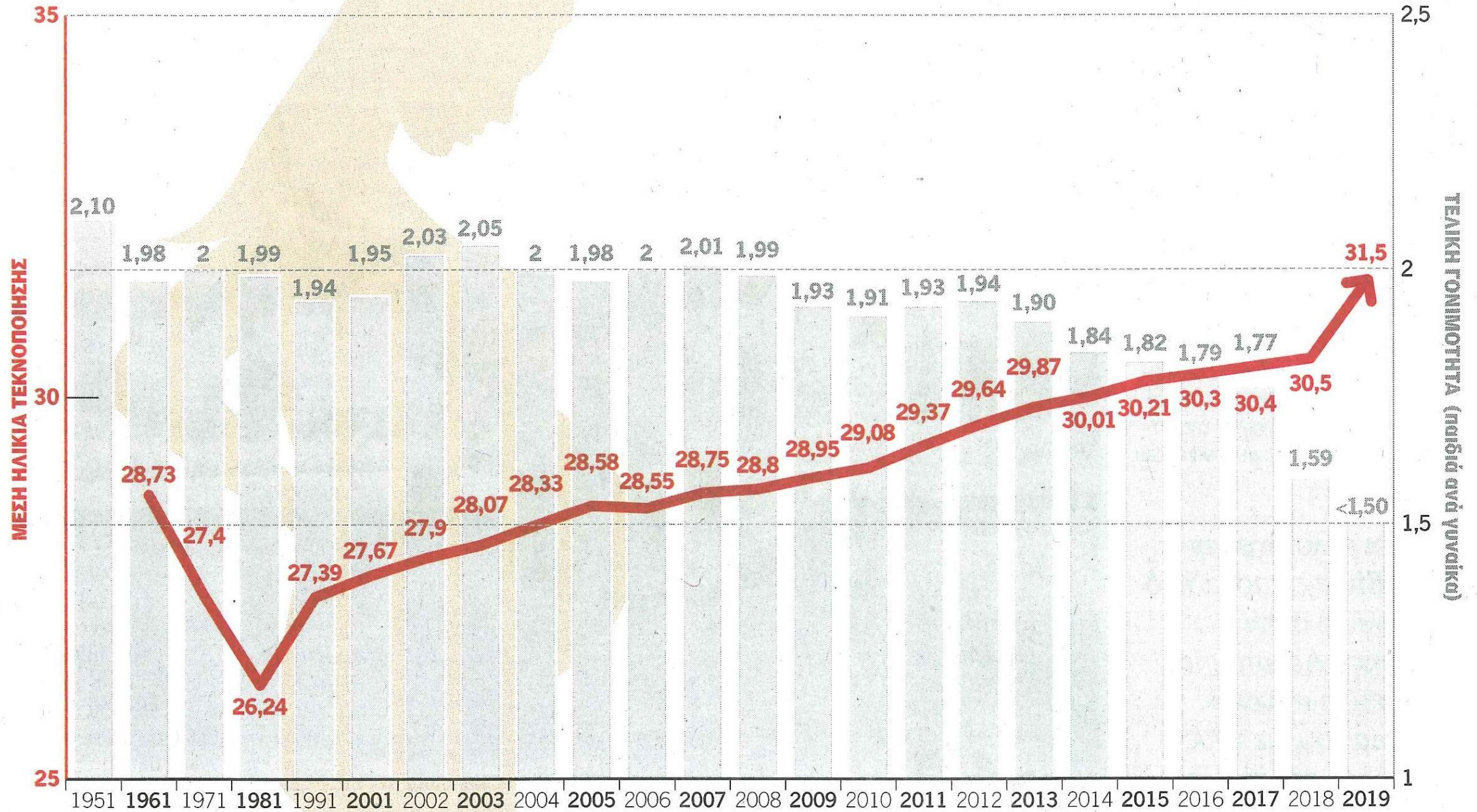

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 2.5 Μέση Ηλικία Απόκτησης Πρώτου Παιδιού (Γυναίκες) σε Χώρες της Ευρώπης, 1995-2016

Η Ελληνίδα μητέρα τα τελευταία 60 χρόνια

- Η μείωση της γονιμότητας δεν ακολουθεί τους ίδιους ρυθμούς σε όλες της Ευρωπαϊκές χώρες.
- Έτσι το 2001 σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat ο δείκτης γονιμότητας ήταν κάτω του 1,35 σε χώρες όπως η Ιταλία, Ισπανία, Γερμανία, Αυστρία, Πορτογαλία και Ελλάδα .
- Αυτό που είναι παράδοξο είναι ότι πρόκειται για χώρες με ισχυρές αξίες σε θέματα δημιουργίας οικογένειας και περισσότερο παραδοσιακές σε θέματα σχετικά με τους ρόλους των δυο φύλων συγκριτικά με τις Σκανδιναβικές χώρες που έχουν υψηλότερους δείκτες γονιμότητας (1,70 περίπου).
- Σε χώρες, λοιπόν που το νέο μοντέλο ισότητας των φύλων υιοθετήθηκε πιο γρήγορα και αναπτύχθηκαν οι ανάλογοι θεσμοί που αφορούν την φροντίδα της οικογένειας, ο δείκτης γονιμότητας δεν μειώθηκε με την ίδια ταχύτητα, όπως στις χώρες της Νότιας Ευρώπης.

Πίνακας 2.1 Η Γονιμότητα σε Χώρες της Ευρώπης, 2001, 2008, 2015 και 2016

	2001	2008	2015	2016	Μεταβολή 2016/2001	Μεταβολή 2016/2008	Ποσοστιαία μεταβολή 2016/2001	Ποσοστιαία μεταβολή 2016/2008
Πορτογαλία	1,45	1,39	1,31	1,36	-0,09	-0,03	-6,21	-2,16
Πολωνία	1,31	1,39	1,32	1,39	0,08	0	6,11	0
Κύπρος	1,57	1,48	1,32	1,37	-0,2	-0,11	-12,74	-7,43
Ισπανία	1,23	1,45	1,33	1,34	0,11	-0,11	8,94	-7,59
Ελλάδα	1,25	1,5	1,33	1,38	0,13	-0,12	10,4	-8
Ιταλία	1,25	1,45	1,35	1,34	0,09	-0,11	7,2	-7,59
Σλοβακία	1,2	1,34	1,4	1,48	0,28	0,14	23,33	10,45
Λικτενστάιν	1,52	1,43	1,4	1,61	0,09	0,18	5,92	12,59
Κροατία	1,46	1,55	1,4	1,42	-0,04	-0,13	-2,74	-8,39
Ουγγαρία	1,31	1,35	1,45	1,53	0,22	0,18	16,79	13,33
Μάλτα	1,48	1,43	1,45	1,37	-0,11	-0,06	-7,43	-4,2
Σερβία	1,58	1,4	1,46	1,46	-0,12	0,06	-7,59	4,29
Λουξεμβούργο	1,66	1,61	1,47	1,41	-0,25	-0,2	-15,06	-12,42
Αυστρία	1,33	1,42	1,49	1,53	0,2	0,11	15,04	7,75
Γερμανία	1,35	1,38	1,5	1,6	0,25	0,22	18,52	15,94
ΠΓΔΜ	1,73	1,47	1,5	1,5	-0,23	0,03	-13,29	2,04
Βουλγαρία	1,21	1,56	1,53	1,54	0,33	-0,02	27,27	-1,28
Ελβετία	1,38	1,48	1,54	1,54	0,16	0,06	11,59	4,05
Τσεκία	1,15	1,51	1,57	1,63	0,48	0,12	41,74	7,95
Σλοβενία	1,21	1,53	1,57	1,58	0,37	0,05	30,58	3,27
Ρουμανία	1,27	1,6	1,58	1,64	0,37	0,04	29,13	2,5
ΕΕ-28	1,46	1,61	1,58	1,6	0,14	-0,01	9,59	-0,62
Εσθονία	1,32	1,72	1,58	1,6	0,28	-0,12	21,21	-6,98
Φινλανδία	1,75	1,85	1,65	1,57	-0,16	-0,28	-9,25	-15,14
Ολλανδία	1,71	1,77	1,66	1,66	-0,05	-0,11	-2,92	-6,21
Λιθουανία	1,29	1,45	1,7	1,69	0,4	0,24	31,01	16,55
Λετονία	1,22	1,58	1,7	1,74	0,52	0,16	42,62	10,13
Βέλγιο	1,67	1,85	1,7	1,68	0,01	-0,17	0,6	-9,19
Δανία	1,74	1,89	1,71	1,79	0,05	-0,1	2,87	-5,29
Νορβηγία	1,78	1,96	1,72	1,71	-0,07	-0,25	-3,93	-12,76
Η.Β.	1,63	1,91	1,8	1,79	0,16	-0,12	9,82	-6,28
Ισλανδία	1,95	2,15	1,8	1,74	-0,21	-0,41	-10,77	-19,07
Σουηδία	1,57	1,91	1,85	1,85	0,28	-0,06	17,83	-3,14
Ιρλανδία	1,94	2,06	1,92	1,81	-0,13	-0,25	-6,7	-12,14
Γαλλία	1,9	2,01	1,96	1,92	0,02	-0,09	1,05	-4,48

Πηγή: Eurostat, ίδιες εκτιμήσεις

Ερμηνείες για την πτώση της γονιμότητας:

1^η Η νεοκλασική οικονομική θεωρία του Gary Beck

- Για το φαινόμενο της πτώσης της γονιμότητας έχουν διατυπωθεί **δύο βασικές ερμηνείες:**
- Η **πρώτη ερμηνεία** έχει τις ρίζες της στην νεοκλασική οικονομική θεωρία. Η οικογένεια γίνεται αντιληπτή ως οικονομική μονάδα με σαφή διάκριση των ρόλων και εξειδίκευση στην κατανομή της εργασίας. Ένας γάμος διατηρείται όταν προσφέρει όφελος.
- Για τον **Gary Beck** ένα νοικοκυριό είναι πιο παραγωγικό και προσφέρει αυτό το όφελος όταν ο ένας σύζυγος «ειδικεύεται στην οικιακή εργασία».
- Ο **Beck** θεωρεί ότι η αύξηση του οικονομικού οφέλους που είχαν οι γυναίκες με την είσοδο τους στην αγορά εργασίας συνοδεύτηκε από απώλειες σημαντικών πραγμάτων της οικογενειακής ζωής, όπως η φροντίδα για τα παιδιά και ο χρόνος που περνούν μαζί τους.
- Αυτό με τη σειρά του μείωσε και την επιθυμία για απόκτηση παιδιών και ενθάρρυνε την αναζήτηση υποκατάστατων πέρα του μητρικού ρόλου.
- Έτσι τα οφέλη από τον γάμο έχουν μειωθεί ενώ έχει αυξηθεί η συχνότητα των διαζυγίων λόγω των δυσκολιών συνδυασμού οικογένειας και εργασίας από τις εργαζόμενες γυναίκες.

- Τη θέση του Beck αντικρούουν τα δεδομένα σε πολλές έρευνες, οι οποίες διαπιστώνουν ότι οι λόγοι της υπογονιμότητας θα πρέπει να αναζητηθούν αλλού, όπως στον άνισο παραδοσιακό μοντέλο κατανομής των οικογενειακών υποχρεώσεων που εξακολουθεί να επιβαρύνει περισσότερο τις γυναίκες στη σύγχρονη οικογένεια.
- Η αργή ή η απουσία πολιτικών για την συμφιλίωση οικογένειας και εργασίας, έλλειψη υπηρεσιών και δομών φύλαξης μικρών παιδιών και άλλων γονικών παροχών.
- Ο Mac Donald διατυπώνει τη θέση ότι η μείωση της γονιμότητας κάτω από το επίπεδο ανανέωσης του πληθυσμού είναι ένα συνδυασμός υψηλής ισότητας των γυναικών σε επιμέρους τομείς, όπως η εκπαίδευση και η απασχόληση και του χαμηλού επιπέδου ισότητας στο πλαίσιο της οικογένειας.

Η Δεύτερη ερμηνεία: η Δημογραφική Μετάβαση

- Σύμφωνα με τη θεωρία της **Δεύτερης Δημογραφικής Μετάβασης** η υπογονιμότητα οφείλεται σε ιδεολογικούς περισσότερο λόγους χωρίς να παραγνωρίζεται ο ρόλος των κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων.
- Η μείωση των γεννήσεων συνδέεται με την αλλαγή στις αντιλήψεις και τις αξίες αναφορικά με τη δημιουργία οικογένειας και την έμφαση που δίνουν τα άτομα στις ανάγκες «ανώτερης τάξης» (σύμφωνα με το Maslow: ανάγκες για αποδοχή, εκτίμηση και αυτοπραγμάτωση).
- Η απόκτηση παιδιών δε θεωρείται σήμερα καθήκον προς την κοινωνία αλλά το αποτέλεσμα μιας προσεκτικά μελετημένης και σχεδιασμένης απόφασης του ζευγαριού, το οποίο σταθμίζει τα υπέρ και τα κατά μίας τέτοιας απόφασης στα οικονομικά της οικογένειας αλλά και στην προσωπική σχέση του ζευγαριού.
- Δηλαδή το ζευγάρι λειτουργεί περισσότερο ορθολογικά σε θέματα που αφορούν την προσωπική του ζωή υπολογίζοντας το «κόστος ευκαιρίας» «**opportunity value**» (ευκαιριακό κόστος).
- Αυτό ισχύει περισσότερο για τη γυναίκα, η οποία υπολογίζει το κόστος που θα προκύψει από τη θυσία ενός αγαθού (π.χ. καριέρα, μεγαλύτερη εκπαίδευση) με την απόκτηση ενός άλλου αγαθού (δηλ. ενός άλλου παιδιού).

Συμβίωση χωρίς γάμο: εντυπωσιακή αύξηση

- Η αύξηση της συμβίωσης χωρίς γάμο σε αναπαραγωγική ηλικία υπήρξε μια από τις πιο εντυπωσιακές αλλαγές στην οικογένεια.
- Στη δεκαετία του 1970 αυτή προβάλλει ως μια **δοκιμαστική περίοδος πριν τη σύναψη γάμου**.
- Οι περιπτώσεις συμβίωσης εκτός γάμου κυμαίνονται μεταξύ 20% στη Σουηδία και 1%-5% στις χώρες της Νότιας Ευρώπης.
- Πάντως, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας οι έγγαμοι πολίτες της Ευρώπης τείνουν να παρουσιάζουν **ένα υψηλό δείκτη ευημερίας** και να νιώθουν περισσότερο ικανοποιημένοι από τη ζωή τους σε σύγκριση με όσους έχουν επιλέξει τη συμβίωση, ως μορφή οργάνωσης της προσωπικής τους ζωής.
- Η συμβίωση ετερόφυλων και ομόφυλων άρχισε να αποκτά αποδοχή ως μια εναλλακτική μορφή γάμου και δεν υπάρχει πλέον διάκριση μεταξύ γάμου και συμβίωσης. Τα παιδιά είναι ισότιμα με τα παιδιά εντός γάμου (εφόσον βέβαια αναγνωριστούν από τους γονείς).

Αύξηση της εκτός γάμου γεννητικότητας

- **Μια άλλη σημαντική μεταβολή στο πλαίσιο της οικογένειας είναι η αύξηση της εκτός γάμου γεννητικότητας:** δηλ, γεννήσεις παιδιών χωρίς να έχει προηγηθεί γάμος που αυξάνεται σημαντικά. Παρά το γεγονός ότι οι αλλαγές στον γάμο και την οικογένεια έχουν συμβεί σχεδόν σε όλες τις χώρες, η διακύμανση των ποσοστών μεταξύ των χωρών παραμένει εξαιρετικά μεγάλη.
- Σήμερα 40-30% των γεννήσεων στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και 50% στη Βόρεια Ευρώπη πραγματοποιείται χωρίς να έχει προηγηθεί γάμος. Είναι χώρες με υψηλό ποσοστό σχέσεων συμβίωσης.
- Στην Ελλάδα η εκτός γάμου τεκνοποίηση παραμένει μια περιθωριακή συμπεριφορά. Μόνον 9% του συνόλου των γεννήσεων στη χώρα μας λαμβάνουν χώρα εκτός του πλαισίου του γάμου. Οι παραδοσιακές αξίες αλλά και η έλλειψη επιδομάτων και μέτρων στήριξης των μόνων-ανύπαντρων μητέρων στη χώρα μας αποθαρρύνουν τις μέλλουσες μητέρες να τεκνοποιήσουν.
- Αντίθετα η διακοπή της κύησης αποτελεί συνηθισμένη πρακτική στην χώρα μας

Διάγραμμα 2.8 Εκτός Γάμου Γεννήσεις (%) σε Χώρες της Ευρώπης, 2000 και 2016

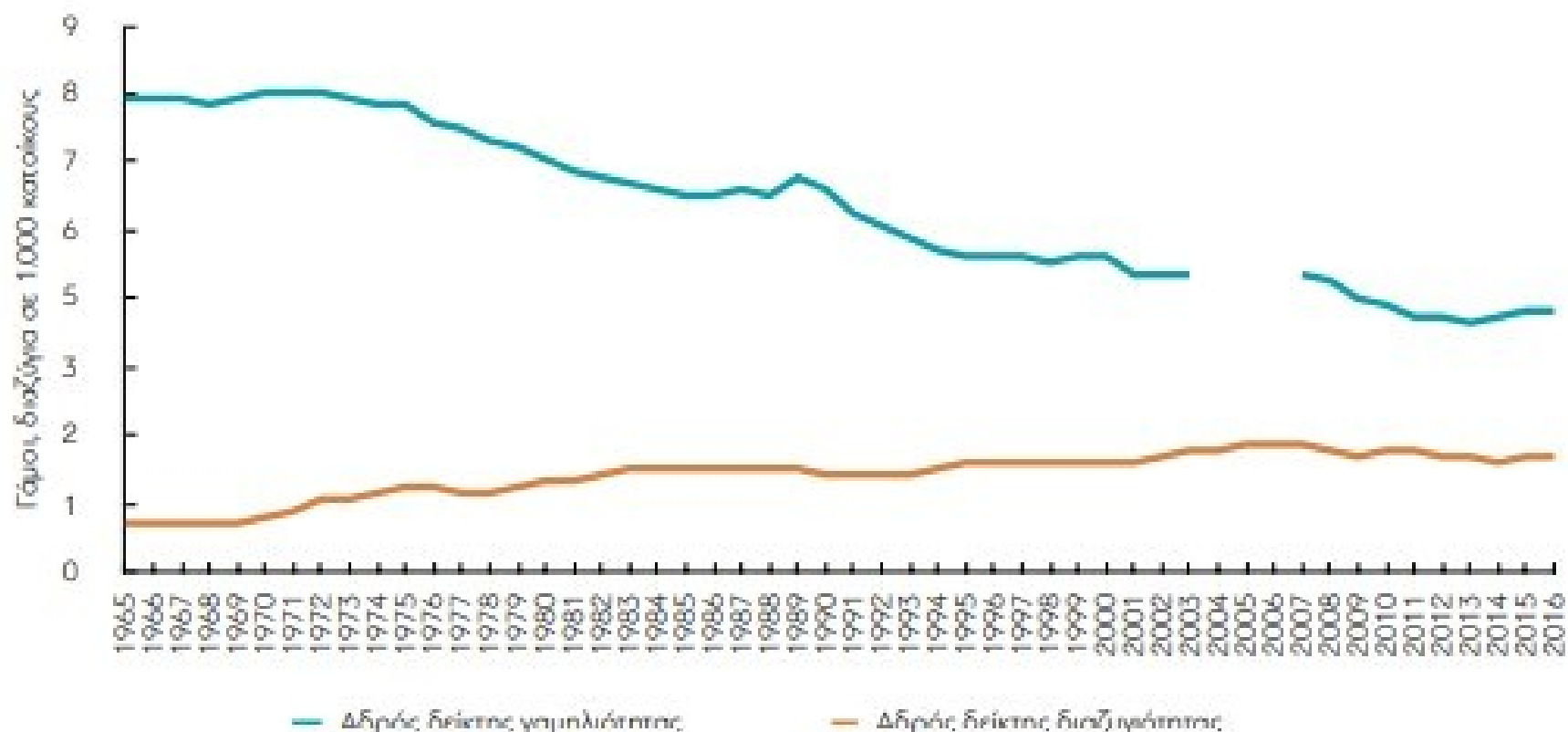
Γάμος: ατομική υπόθεση

- Ο γάμος μετατρέπεται σε ατομική υπόθεση και αποτελεί έναν ατελή θεσμό.
- Η αποθεσμοποίηση (deinstitutionalization) του γάμου χαρακτηρίζεται από αποδυνάμωση των κοινωνικών κανόνων και αξιών που καθορίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά στο πλαίσιο του γάμου θεσμού.
- Το διαζύγιο γίνεται όλο και πιο σύνηθες και κατά κάποιο τρόπο θεωρείται αυτονόητο στοιχείο της οικογενειακής ζωής.
- Το μοντέλο ρομαντικής αγάπης, το οποίο τονίζει τη μονιμότητα έχει μεταβληθεί και ένα νέο μοντέλο της «οικειότητας» που ο GIDDENS, (1992) ονομάζει «**γνήσια αγάπη**»/pure love επικρατεί.

Εξασθένηση της δέσμευσης: αύξηση των διαζυγίων

- Μεγάλος αριθμός από τις γυναίκες-συζύγους-μητέρες πλέον εργάζεται και συμμετέχει στην αγορά εργασίας και το **μοντέλο οικογένειας «διπλής απασχόλησης»** αποτελεί το κυρίαρχο μοντέλο.
- Ένα άλλο δεδομένο που συμβάλει στην αύξηση των διαζυγίων αποτελεί και η «εξασθένηση της δέσμευσης». Πρόκειται για πολύ σημαντικό παράγοντα, αν λάβει κανείς υπόψη του τη μείωση της γαμηλιότητας.
- Η συζυγική οικογένεια που λειτουργούσε λοιπόν με τη παραδοχή των συμπληρωματικών ρόλων, παύει να αποτελεί το κυρίαρχο μοντέλο και η επικράτηση νέων μοντέλων συμβίωσης αποτελεί την ένδειξη των συντελούμενων μετασχηματισμών.

Διάγραμμα 2.6 Αδρός Δείκτης Διαζυγιότητας* και Γαμπλιότητας* στην ΕΕ-28, 1964-2016

* Αδρός δείκτης Γαμπλιότητας (διαζυγιότητας) είναι ο λόγος των γάμων (διαζυγίων) ενός έτους προς το μέσο πληθυσμό του ίδιου έτους.

Πηγή: Eurostat

Διαζύγιο: αιτίες συνέπειες

- Πολλοί γάμοι καταλήγουν σήμερα σε διαζύγιο, ενώ παράλληλα παρατηρείται μείωση της μέσης διάρκειας των γάμων.
- Οι σημερινές κοινωνίες παρέχουν ένα σημαντικό δείκτη κοινωνικής αποδοχής των διαζυγίων με ταυτόχρονη μείωση των νομικών εμποδίων για τη διάλυση ενός γάμου.
- Οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι να επιλέξουν αν θα μείνουν και υπό ποιες συνθήκες θα μείνουν σε ένα γάμο.
- Τα άτομα παίρνουν την απόφαση για διάλυση του γάμου τους συνυπολογίζοντας την ελκυστικότητα του γάμου, όπως αυτά την αντιλαμβάνονται και γενικά τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσουν μετά τη διάλυση του γάμου (ιδίως αν υπάρχουν παιδιά).
- Οι δυσκολίες απόφασης συνδέονται με θρησκευτικούς και άλλους περιορισμούς με την παρουσία παιδιών που εξαρτώνται από την οικογένεια, με την έλλειψη οικονομικής ανεξαρτησίας.

Περισσότερο ευέλικτες /γνήσιες σχέσεις

- Οι πολύ προσωπικές σχέσεις του ζευγαριού αλλά και οι σχέσεις μεταξύ γονέων και παιδιών έχουν απομακρυνθεί από τα παραδοσιακά πλαίσια και έχουν γίνει περισσότερο ευέλικτες πλησιάζοντας τις **«γνήσιες σχέσεις»**, όπως τις αποκαλεί ο Giddens (1992).
- Παράλληλα παρατηρείται μια **«αποθεσμοποίηση» του γάμου (desinstitutionalization)**. Σε αυτό συνέβαλαν διάφοροι παράγοντες, όπως η αύξηση της τεκνοποίησης εκτός γάμου, των συμβιώσεων χωρίς γάμο, των διαζυγίων, των εναλλακτικών σχημάτων, ο γάμος ομοφύλων ζευγαριών κλπ.
- Οι άνθρωποι αισθάνονται πιο ελεύθεροι να επιλέξουν το αν και πότε θα παντρευτούν, να μεταθέσουν την τεκνοποίηση σε μεγαλύτερες ηλικίες, και να διαλύσουν δυστυχισμένους γάμους.

A. Μεταβολές στην ΕΕ

- Οι γενικές τάσεις που παρατηρούνται στην οικογένεια στην ΕΕ -27 με βάση τα δημογραφικά δεδομένα είναι:
- Συρρίκνωση της οικογενειακής ομάδας, (μείωση του μέσου μεγέθους των νοικοκυριών)
- Μείωση της γαμηλιότητας: δηλαδή της συχνότητας των γάμων στη διάρκεια του έτους.
- Καθυστέρηση στη δημιουργία μόνιμης σχέσης, άνοδος της ηλικίας σύναψης γάμου
- Καθοδική πορεία του δείκτη γονιμότητας.
- Αύξηση της μέσης ηλικίας των μητέρων
- Αύξηση της εκτός γάμου γεννητικότητας: γεννήσεις παιδιών χωρίς να έχει προηγηθεί γάμος
- Αύξηση της συχνότητας των διαζυγίων, δηλαδή της νόμιμης λύσης των γάμων
- Αύξηση των μονογονεϊκών νοικοκυριών
- Αύξηση εναλλακτικών σχημάτων συμβίωσης (συγκατοίκηση χωρίς γάμο, σύμφωνο συμβίωσης, ομόφυλα ζευγάρια κλπ)
- Αύξηση της μοναχικότητας.

Μέρος Β. Δεδομένα για την ελληνική οικογένεια

- Μετά τη δεκαετία του 70' παρατηρούνται, όπως είδαμε, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σημαντικές αλλαγές στην οικογένεια, στη δομή και στη σύνθεσή της, αλλά και στις αναπαραγωγικές συμπεριφορές και πρακτικές.
- Η ελληνική οικογένεια παρουσιάζει ορισμένες ιδιαιτερότητες έναντι της δυτικοευρωπαϊκής οικογένειας όσον αφορά, τη σύνθεση των οικογενειών, τις μορφές οικογενειακής συμβίωσης, τις αναπαραγωγικές συμπεριφορές. Γενικά μπορούμε να πούμε ότι ακολουθεί τις σύγχρονες ευρωπαϊκές τάσεις αλλά με βραδύτερους ρυθμούς.

Γαμηλιότητα

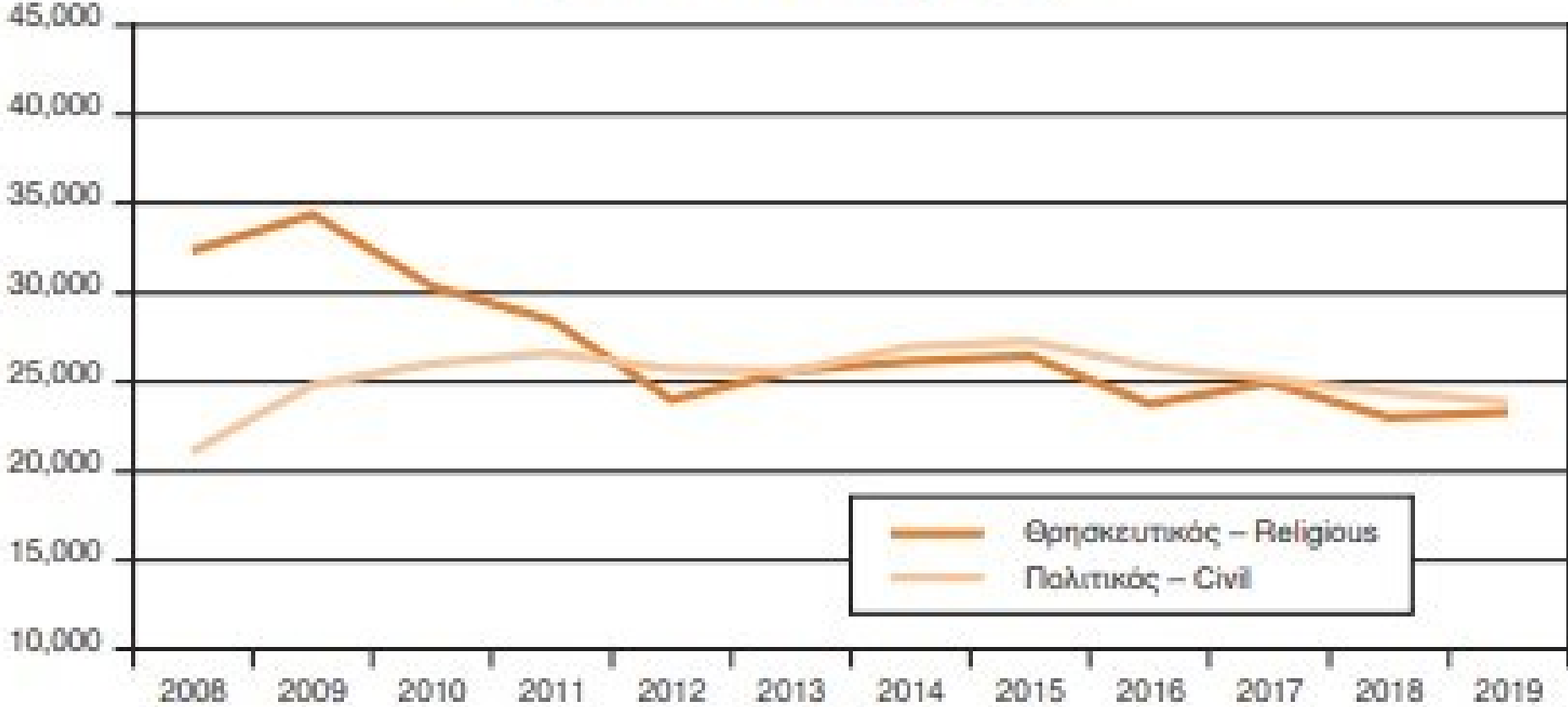
- Αν και το παραδοσιακό πλαίσιο του γάμου παραμένει κυρίαρχο στη χώρα μας, οι τελούμενοι γάμοι (θρησκευτικοί και πολιτικοί) μειώνονται συνεχώς, **ενώ βλέπουμε ότι από το 2014, οι πολιτικοί γάμοι και το σύμφωνο συμβίωσης ξεπέρασαν τους θρησκευτικούς γάμους.**
- Το **2014 είναι το έτος της εκτίναξης των σύμφωνων συμβίωσης** (+ 170% σε σχέση με το 2009) παρότι ακόμη αφορούσε μόνον τα ετερόφυλα ζευγάρια.
- **Η αύξηση της συμβίωσης με «σύμφωνο» αυξάνεται συνεχώς και το 2019 αντιστοιχούσε στο 16%** του συνόλου των γάμων, ενώ αντίστοιχα ο αριθμός των γάμων μειώνεται φτάνοντας κάτω από τις 50.000 ετησίως (47.137 γάμοι).
- Ακόμη, μια σημαντική μεταβολή αφορά την αύξηση των πολιτικών γάμων που αυξάνονται και κυμαίνονται πλέον στα ίδια επίπεδα με τους θρησκευτικούς (50%).

Πίνακας . Αριθμός Γάμων ανάλογα με τον τύπο, 2005-2019

Έτος	Γάμοι	Θρησκευτικοί	Πολιτικοί	Σύμφωνο Συμβίωσης
2005	61.043	43.601	17.442	-
2006	57.802	39.579	18.223	-
2007	61.377	40.734	20.643	-
2008	53.500	32.380	21.120	-
2009	59.212	34.375	24.837	161
2010	56.338	30.327	26.011	180
2011	55.099	28.472	26.627	185
2012	49.710	23.980	25.730	314
2013	51.256	25.624	25.632	581
2014	53.105	26.152	26.953	1.573
2015	53.672	26.419	27.253	2.611
2016	49.632	23.778	25.584	3.799
2017	50.138	24.975	25.163	4.921
2018	47.428	23.010	24.418	6.369
2019	47.137	23.278	23.859	7.924

Γάμοι κατά τύπο , 2008-2019

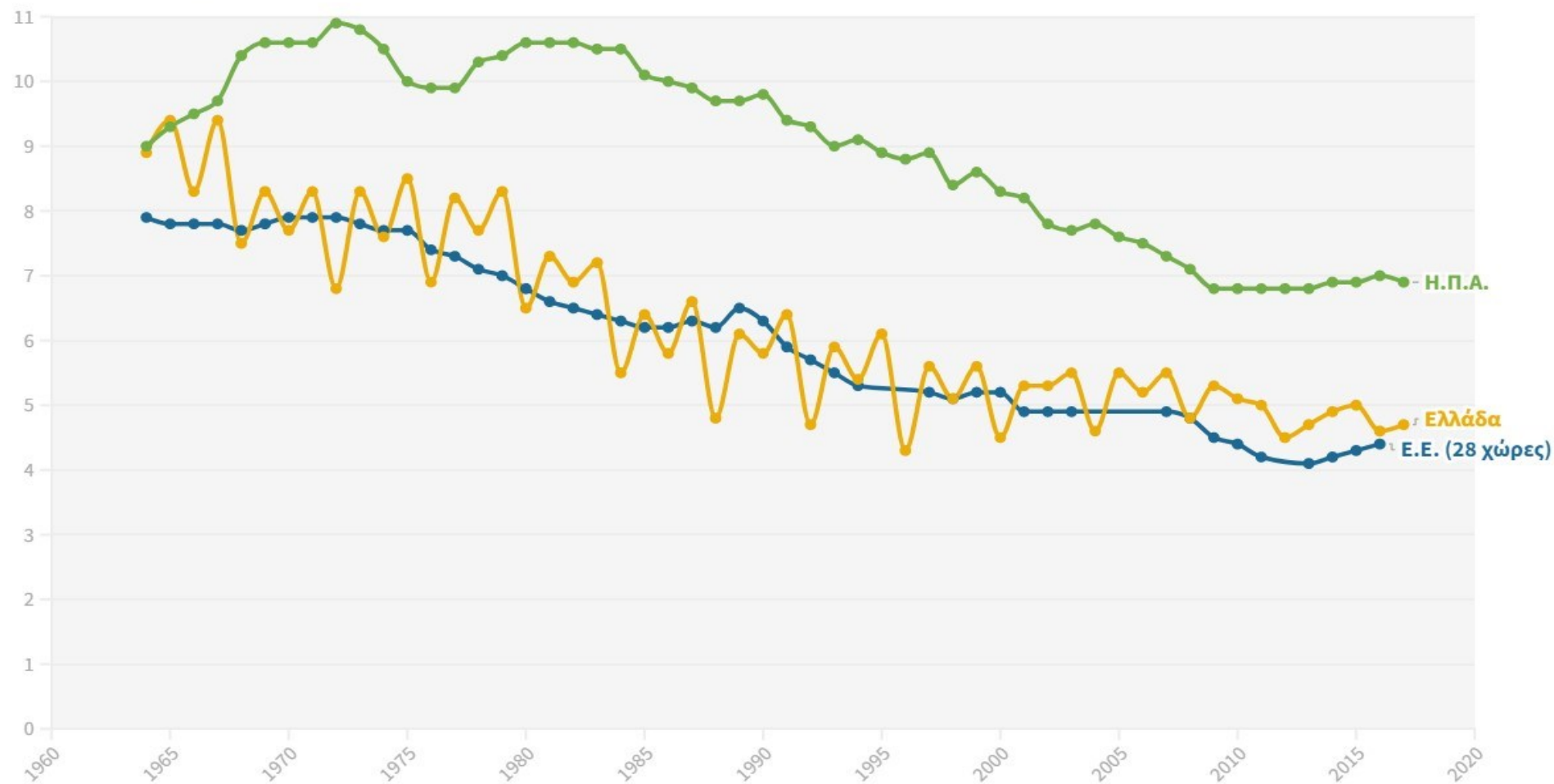
Γάμοι κατά τύπο – Marriages by type

Αδρό ποσοστό γάμων (ανά χίλιους κατοίκους)

Αριθμός γάμων κάθε έτους επί χίλια άτομα του πληθυσμού εκείνου του έτους

■ Ε.Ε. (28 χώρες) ■ Ελλάδα ■ Η.Π.Α.

Ο γρίφος της μητρότητας μετά τα 40

Ειδικό επιστήμονες και γυναίκες που τεκνοποίησαν σε προχωρημένη ηλικία μιλούν στην «Κ» για ένα σύνθετο ζήτημα

Της **ΤΑΝΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ**

Είναι λοιπόν το «4», ως πρώτο ψηφίο στην ηλικία των γυναικών που αποφασίζουν να κάνουν παιδί, ο ένοχος για την υπογονιμότητα στη χώρα μας; Η επιστροφή στο σχίσμα της πυρηνικής οικογένειας πριν από την ηλικία των τριάντα ετών, σε μια εποχή που όλα γύρω μας αλλάζουν ρυθμούς, είναι η λύση; Και οι άνδρες πού βρίσκονται σε όλο αυτό; Η τεκνοποίηση είναι μια καθαρά γυναικεία υπόθεση;

Με αφορμή τον σάλο που δημιουργήθηκε για το διαφημιστικό σποτ αλλά και το περιεχόμενο και τους ομιλητές του 1ου Συνεδρίου Γονιμότητας και Αναπαραγωγικής Αυτονομίας, το οποίο τελικά ακυρώθηκε, η «Κ» απευθύνθηκε σε εκείνους που μπορούν να απαντήσουν στα ερωτήματα αυτά με ενάργεια, σαφήνεια και κυρίως επιστημονική επάρκεια, τους ειδικούς της αναπαραγωγής. Τα απίστευτα επιτεύγματα της επιστήμης και η έγκαιρη ενημέρωση μπορούν να δώσουν λύσεις στους ανθρώπους που θέλουν να κάνουν παιδιά, αλλά και εργαλεία στην πολιτεία ώστε να γεννιούνται περισσότερα παιδιά στις καλύτερες δυνατές συνθήκες, από συνειδητοποιημένους γονείς.

Τα αίτια της καθυστέρησης

Αργότερα από τις περισσότερες Ευρωπαϊκές γεννούν το πρώτο τους παιδί οι Ελληνίδες, με τη μέση ηλικία τεκνοποίησης να έχει φτάσει τα 31,5 έτη, ενώ ο ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι τα 29,1 έτη. Ωστόσο, ενώ η αύξηση της μέσης ηλικίας τεκνοποίησης των γυναικών ενοχοποιείται συχνά για την υπογονιμότητα, σε αυτό το πεδίο άνδρες και γυναίκες είναι ισότιμοι, με το 35% των περιπτώσεων ατοκίας να οφείλεται στον ανδρικό παράγοντα, το 35% στον γυναι-

Ανδρική γονιμότητα

Η Ελλάδα έχει το υψηλότερο ποσοστό υπογονιμότητας στην Ευρώπη (όπου υπογονιμότητα νοείται η ανεπιτυχής προσπάθεια τεκνοποίησης για έναν χρόνο) 17%, όταν ο μέσος όρος στην Ε.Ε. είναι στο 13%. Στο μισό από αυτά τα περιστατικά «εμπλέκεται» ο άνδρας, σύμφωνα με τα επιστημονικά δεδομένα, ενώ και στο 60% των περιστατικών «εμπλοκής» του δεν μπορεί να εντοπιστεί η αιτία. «Όπως δείχνουν οι έρευνες, και για το ανδρικό γενετικό υλικό η ηλικία αποτελεί επιβαρυντικό παράγοντα. Μάλιστα, το σπέρμα ξεκινά να χάνει τη λειτουργικότητά του από την ηλικία των 35 ετών», τονίζει στην «Κ» η Λίνα Ευγενή, βιολόγος, εξειδικευμένη στο αντρικό γονιμοποιητικό δυναμικό. Μάλιστα, τα επιστημονικά δεδομένα δείχνουν ότι η ποιότητα του ανδρικού γενετικού υλικού μειώνεται από γενιά σε γενιά, καθώς οι περιβαλλοντικοί παράγοντες έχουν αποδεδειγμένα μακροχρόνιες συνέπειες και προκαλούν ορμονικές διαταραχές και στους άνδρες. Ακόμη, η μεγάλη ηλικία και στους άνδρες ενοχοποιείται για συγκεκριμένα γενετικά σύνδρομα εφόσον δημιουργείται πρόβλημα κατά τη μεταφορά της πληροφορίας που φέρει το αντρικό γενετικό υλικό. Ακόμη περισσότερο σε διαδικασίες τεχνητής γονιμοποίησης, οπότε επιλέγεται ένα σπερματοζώο και

Το ελληνικό «ρεκόρ» υπογονιμότητας στην Ευρώπη και η κατάλυση ωαρίων που κερδίζει έδαφος.

ότερα παιδιά με διαφορετικούς συντρόφους», τονίζει ο Λάζαρος Καραγιαννίδης, μαιευτήρας - γυναικολόγος στην Κλινική Γυναικολογίας και Εμβρυολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

δομένα του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα το 2015 βρισκόταν στην προτελευταία θέση (πριν από την Τουρκία) ανάμεσα στις 36 εξεταζόμενες χώρες όσον αφορά την οικογενειακή πολιτική και ταυτόχρονα στην τελευταία θέση όσον αφορά τις δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση και τη φροντίδα (Early Childhood Education and Care) στην πρώιμη παιδική ηλικία», επισημαίνει στην «Κ» ο Βύρων Κοτζαμάνης, καθηγητής Δημογραφίας

«τρέχουν», γυναίκες αλλά και άνδρες απευθύνονται στους ειδικούς στο παρά πέντε. «Οι γυναίκες οι οποίες έρχονται στο ιατρείο μου προκειμένου να κάνουν παιδιά με τη μέθοδο της υποβοηθούμενης γαμμοποίησης είναι στην πλειοψηφία τους άνω των 40 ετών», λέει ο κ. Καραγιαννίδης. «Ακόμη και στην ηλικία των 25-30 (για τη γυναίκα) υπάρχει ένα ποσοστό ατοκίας της τάξεως του 8%. Είναι δεδομένο ότι προίους της ηλικίας

ενδοκρινολόγος - αναπληρωτής καθηγητής Ιατρικής Σχολής του Χάρβαρντ στον τομέα Παθολογίας και Γυναικολογίας. «Επίσης, από τα 100 ζευγάρια τα οποία έχουν πρόβλημα υπογονιμότητας, στα 55 το πρόβλημα αφορά και ή μόνο τον άνδρα», εξηγεί. Εφόσον γίνεται παρακολούθηση υπάρχουν λύσεις, οι οποίες όμως είναι καλό να εφαρμοστούν όσο το δυνατόν νωρίτερα, στην ηλικία των 25-30 ιδανικά, τόσο

Διαζύγια: Ελλάδα

- Εξετάζοντας την εξέλιξη των διαζυγίων στην Ελλάδα, διαπιστώνουμε ότι η συχνότητα τους αυξάνεται σταθερά αλλά με χαμηλότερους ρυθμούς στη χώρα μας συγκριτικά με τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Στη αρχή της δεκαετίας του 2000 ο δείκτης διαζυγίων αντιστοιχούσε στο 20% των τελούμενων γάμων.
- Μετά το 2010 ο αριθμός των διαζυγίων αυξάνεται σημαντικά ως αποτέλεσμα πιθανόν των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η σύγχρονη μέση ελληνική οικογένεια την περίοδο αυτή εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και αντιστοιχεί περίπου στο 38% των τελούμενων γάμων (το 2017). Δηλαδή ένας στους 3 γάμους καταλήγει πλέον σε διαζύγιο.
- Εξάλλου, τα περισσότερα διαζύγια εκδίδονται σήμερα συναινετικά (80% στο σύνολο διαζυγίων).

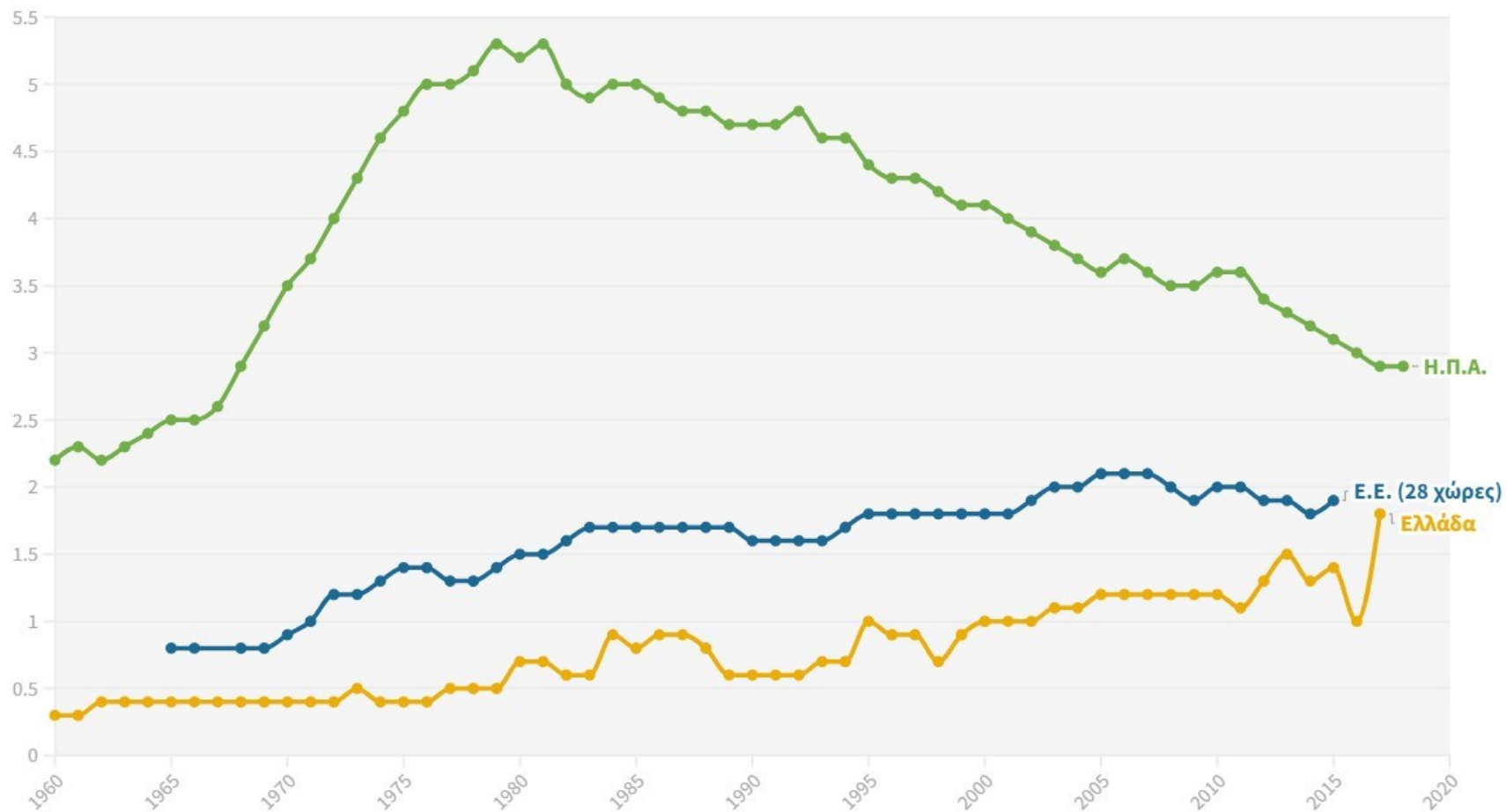
Διαζύγια 2005-2022, Ελλάδα

ΕΤΟΣ	Διαζύγια	% στους γάμους
2005	13.494	22,1
2006	13.218	22,9
2007	12.994	21,2
2008	13.163	24,6
2009	13.607	22,9
2010	13.275	23,6
2011	12.705	23,1
2012	14.880	30,2
2013	16.717	32,6
2014	14.427	27,2
2015	15.600	29,0
2016	11.013	22,0
2017	19.190	38,3
2022	14.447	

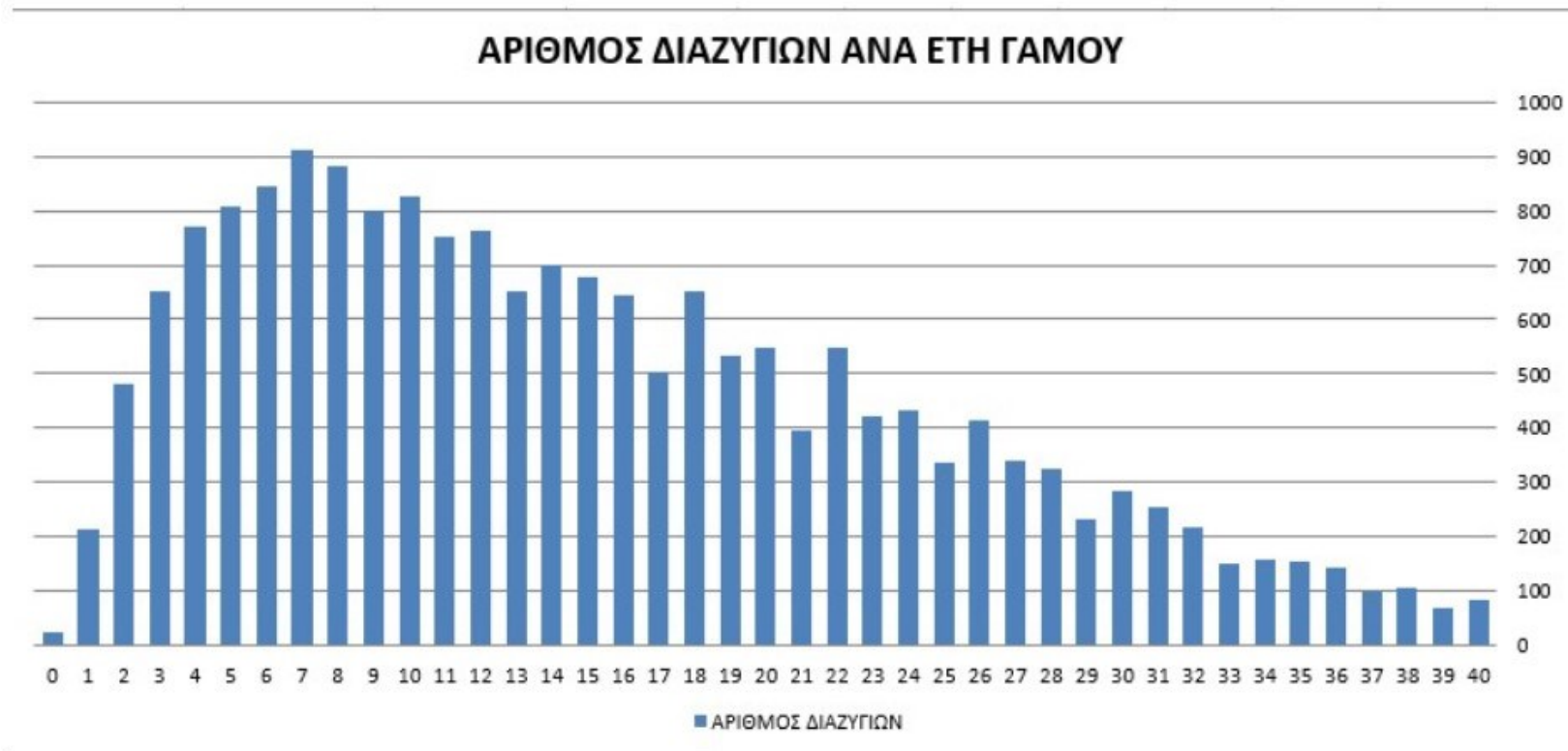
Αδρό ποσοστό διαζυγίων (ανά χίλιους κατοίκους)

Αριθμός διαζυγίων κάθε έτους επί χίλια άτομα του πληθυσμού εκείνου του έτους

■ Ε.Ε. (28 χώρες) ■ Ελλάδα ■ Η.Π.Α.

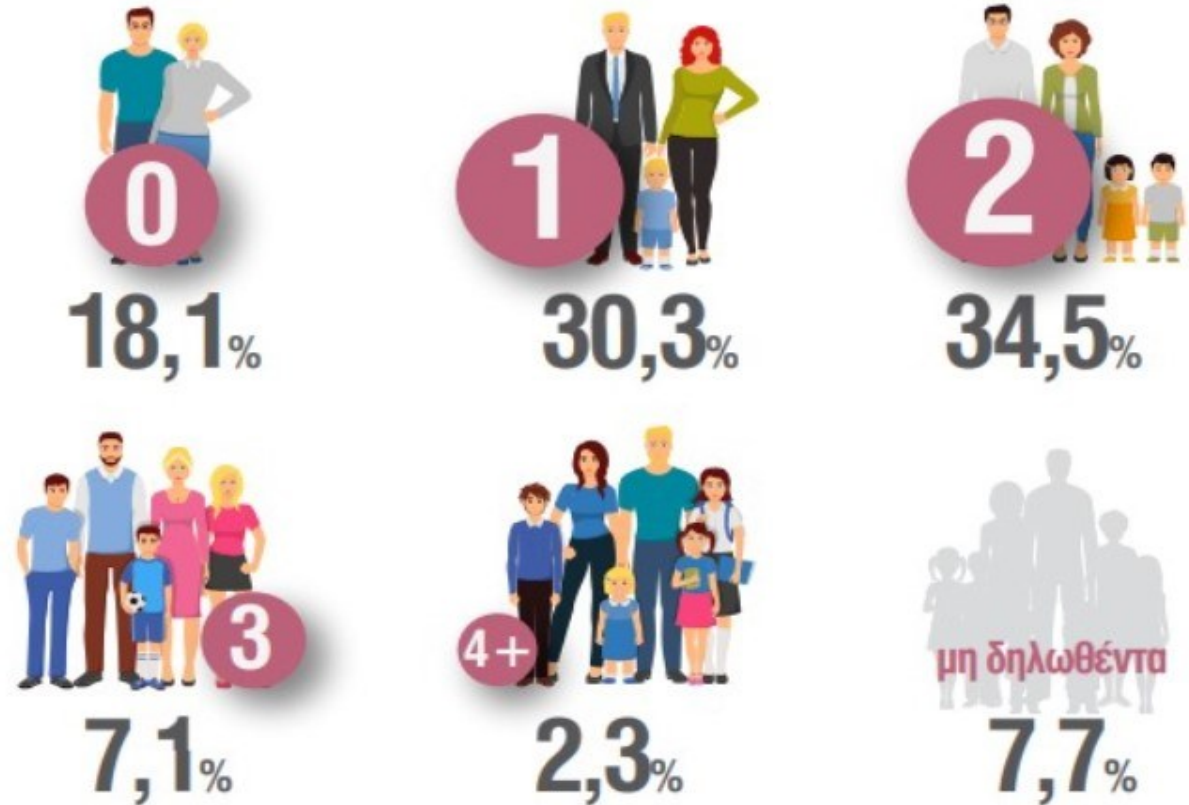
Ελλάδα: 7-8 χρόνια διάρκεια γάμου: η μεγαλύτερη συχνότητα διαζυγίων

Πηγή: [ΕΛΣΤΑΤ 2019](#)

Με 1-2 παιδιά η μεγαλύτερη συχνότητα (65%)

ΔΙΑΖΥΓΙΑ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ

Φλερτ; Στα 50; Καλύτερα online

Εχουν πάρει διαζύγιο. Εχουν χρόνια να αναζητήσουν σύντροφο. Και δοκιμάζουν τις εφαρμογές γνωριμιών – όχι πάντα με επιτυχία

The ΑΙΝΑΣ ΓΙΑΝΝΑΡΟΥ

«Πες μου ότι δεν θα χρειαστεί να βγω ξανά εκεί έξω», είχε πει η Μάρι στον Τζες σε μία από τις πιο χαρακτηριστικές σκηνές της ταινίας «Όταν ο Χάρι γνώρισε τη Σάλι», περιγράφοντας με έναν αναστεναγμό τον αγώνα που κρύβει το κυνήγι της αγάπης στη ζωή της μεγαλοπόλης. Πόσο μάλλον όταν βρίσκεσαι πια γύρω στα 50, έχεις παιδιά, μια τρελή καθημερινότητα και ο μόνος τρόπος να βγεις ξανά ραντεβού περιλαμβάνει κόδικες όπως το swipe right και το swipe left (μ' αρέσει και δεν μ' αρέσει αντίστοιχα στα γλώσσα του Tinder). Πάνωοτάτα ούτε ο Χάρι θα είχε γνωρίσει έτσι τη Σάλι.

Είναι μια πραγματικότητα κι ως περνάει κάτω από τα ραντάρ. Μπορεί το dating να έχει συνδέσει με τα νησιά, η οδήγηση είναι όμως ότι όλο και περισσότεροι 50άρηδες, άνδρες και γυναίκες, κρεμάονται να βγουν ξανά «εκεί έξω», να κάνουν νέες γνωριμιές, να εντοπίσουν πιθανούς συντρόφους, σε ένα σκηνικό που δεν υπολόγιζαν. Είναι που το «για πάντα» του γάμου δεν διαρκεί τελικά τόσο πολύ. Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Αρχή, το 2022 τα διαζύγια έφτασαν τα 14.477, τοιςμιάς κατά 4% σε σχέση με το 2021 (η παιδεία οδήγησε πολλές ήδη προβληματικές σχέσεις στα άκρα), με το 65,6% (9.500 διαζύγια) εξ αυτών να αφορά γάμους που διήρκεσαν 10 και πλέον χρόνια. Τα περισσότερα διαζύγια αφορούν άτομα ηλικίας 40-44 ετών (άνδρες 17,8% και γυναίκες 20%) και άτομα ηλικίας 45-49 ετών (άνδρες 17,6% και γυναίκες 16,4%). Πρόκειται για άνδρες και γυναίκες που, αντίθετα με άλλες εποχές, νιώθουν ακόμα νέοι, έχουν όλα 30 χρόνια ζωής μπροστά τους τουλάχιστον και δεν έχουν κανένα σκοπό να τα ζήσουν στη μοναξιά.

Ο κύκλος

Μόνο που υπάρχει ένα πρόβλημα. Όπως λέει στην «Κ» η Δ. 52 ετών σήμερα, υπάλληλος γραφείου, διαζευγμένη και μητέρα ενός

παιδιού στην εφηβεία, «σε αυτή την ηλικία τον κύκλο σου τον έχεις εξαντλήσει και είναι πολύ δύσκολο να τον διεκνήσεις, στα μουζούκια δεν πιας και αν πιας ο ανταγωνισμός θα είναι ανελέητος και το να ξεκινήσεις νέες δραστηριότητες απαιτεί απεριόριστο χρόνο και πόρους που δεν έχεις». Κάπως έτσι και η ίδια πιστώθηκε πέρυσι να ανοίξει προφίλ στο Tinder. Η ώρα ήταν δύσκολη. «Αν είχα βγει στο Σάββατο με τα βρακιά κατεβαμένα λιγότερη ντροπή θα ένιωθα. Αρρασα να το ξεπερνάω όταν συνειδητοποίησα ότι είναι πολύ κόσμος στην ίδια θέση, με την ίδια απελπισία». Όταν μπήκε έβλεπε, αν όχι σύντροφο, μια ωραία παρέα. «Σταδιακά οι προσδοκίες περιορίστηκαν σε μια ωραία παρέα για ένα ποτό και ένα φαγητό». Όπως λέει, πάνω από το 80% των ανδρών δεν ψάχνει για σχέση στο Tinder, αλλά για κάτι εφήμερο. Δεν ήταν μόνο οι γυμνές φωτογραφίες που κατέκλυαν την οθόνη της. «Όταν το πρώτο πρόγραμμα που σε ρωτάει ο άλλος είναι το ποιά μένεις, του λες, και η απάντηση είναι "α, είναι πολύ μακριά", καταλαβαίνεις τις προτεραιότητές του. Ένας με ρώτησε αν έχει πάρκινγκ η πολυκατοικία μου, προφανώς να μην ταλαιπωρηθεί να ψάχνει να παρκάρει στους γύρω δρόμους».

Τελικά δεν ξέρεις από που θα σου 'ρθεί. Ένας κύριος που στο πρώτο ραντεβού με τη Δ. ήταν

ένας κανονικός τζέντλεμαν, στο δεύτερο της ανακοίνωσε ότι δεν μπορεί να βγαίνει με γυναίκες που έχουν απεριποίητα άκρα (η Δ. δεν βάρει ποτέ τα νύχια των χεριών της λόγω δευτερευόντων προβλημάτων). Swipe left.

«Η υπερπροσφορά προφίλ δημιουργεί την ψευδαίσθηση ότι μπορείς να βρεις εκεί έξω κάτι καλύτερο».

«Από τους 15 ανθρώπους που βγήκα τελικά ραντεβού, το 99% θα προτιμούσα να μην τους είχα συναντήσει ποτέ στη ζωή μου. Αλλά αυτή είναι η κοινωνία».

«Από τους 15 ανθρώπους που βγήκα τελικά ραντεβού, το 99% θα προτιμούσα να μην τους είχα συναντήσει ποτέ στη ζωή μου. Αλλά αυτή είναι η κοινωνία». Και η Δ. θεωρεί ότι το Tinder σου δίνει τη δυνατότητα να προσεγγίσεις ανθρώπους που δεν θα προσεγγίζεις ποτέ διαφορετικά. «Από τους 15 ανθρώπους που βγήκα τελικά ραντεβού, το 99% θα προτιμούσα να μην τους είχα συναντήσει ποτέ στη ζωή μου. Αλλά αυτή είναι η κοινωνία. Και στο Tinder γίνεται μια προβολή των ανδρών με τον τρόπο που έχουν μεγαλώσει στην Ελλάδα. Αυτοί είμαστε».

«Έχει εξοικείωση»

Όπως όλα και η πλοήγηση στα dating apps θέλει εξοικείωση – και να φας τα μούτρα σου

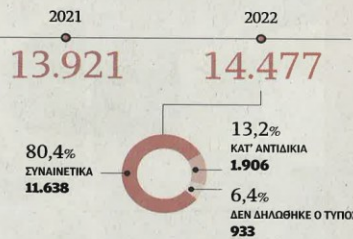
καμά δυο φορές. Ο 50χρονος Σ., γραφίστας και διαζευγμένος εδώ και λίγα χρόνια, ήταν στην αρχή διστακτικός να εγγραφεί. Το αποτέλεσμά του πριν από τρία χρόνια μετά ένα αποτυχημένο φλερτ στην αναλογική ζωή (και όταν σιγουρεύτηκε ότι μπορεί να αποκλείσει τις επαγγελματικές του επαφές από το να τον βλέπουν online).

«Το πρώτο ραντεβού που έκανα ήταν μες και την έκα κάνεις παραγγελία», λέει στην «Κ». «Ήταν μια αρχιτεκτόνισσα 38 χρόνων, με μεγάλο ενδιαφέρον σαν άνθρωπος. Μολονότι στο ιατρείο ήταν πολύ πρόσκαρη φαινόταν ότι είχε μια θάψη κρομμύνη. Όταν βγήκαμε φάνταζε πιο καθαρά. Δεν θέλω να προκαρτώσουμε σε δεύτερο ραντεβού μολονότι δεν έβρισκα ποτέ το προφίλ μου». Είναι κάτι σαν άγραφος κανόνας στο Tinder ότι αν δεν σε ενδιαφέρει ο άλλος μετά το ραντεβού, σβίσεις το προφίλ για να μην υπάρχουν παρερμηνείες. Αντίστοιχα ποτέ δεν φέυγεις από ένα ραντεβού που δεν θα επαναληφθεί λέγοντας «θα τα ξαναποιήσω».

Το επόμενο ραντεβού ήταν με μια κοπέλα που επίσης του άρεσε πολύ. «Πινοουμε ποτό και ελαφρικά μου λέει "θα πάμε στο δικό σου σπίτι ή στο δικό μου";. Τελικά αμικανό. Της εξήγησα ότι δεν χρησιμοποιώ την εφαρμογή για σεξ, αλλά ότι δεν είναι αυτή η προτεραιότητά μου. Τελικά της γύρισε το μάτι και άρχισε να φωνάζει "θλασθή σου πέφτω λιγάκι. Εκείς βί τα μούτρα σου στον καθρέφτη;". Μετά μου πέταξε ένα "έκασα τον χρόνο μου" και έφυγε».

Διαπίστωσε με σκληρό τρόπο πόσο έχει αλλάξει το φλερτ από την εποχή που είχε γνωρίσει την πρώτη του γυναίκα. «Οι άνθρωποι κουβαλάνε πάνω τους όλα τους τα ζωή. Ελέπησε συμπεριφορές βιαστικές, άγχος να προλάβουμε. Σε ένα άλλο ραντεβού στην πρώτη μία ώρα μου είχε πει ότι έχει κάνει κρουστική επίθεση ωφίων και τι γινώμω έχω γι' αυτό. Δεν ήξερα να απαντήσω και είπα απλώς "ωραία"».

Πόσο αυξήθηκαν τα διαζύγια στην Ελλάδα

Οι περισσότερες αποφάσεις διαζυγίου αφορούν άτομα ηλικίας 40-44 ετών (άνδρες 17,8% και γυναίκες 20%) και ακολουθούν τα άτομα ηλικίας 45-49 ετών (άνδρες 17,6% και γυναίκες 16,4%).

Το 65,6% των διαζυγίων που εκδόθηκαν το 2022 αφορά γάμους που διήρκεσαν 10 και πλέον έτη (9.500 διαζύγια).

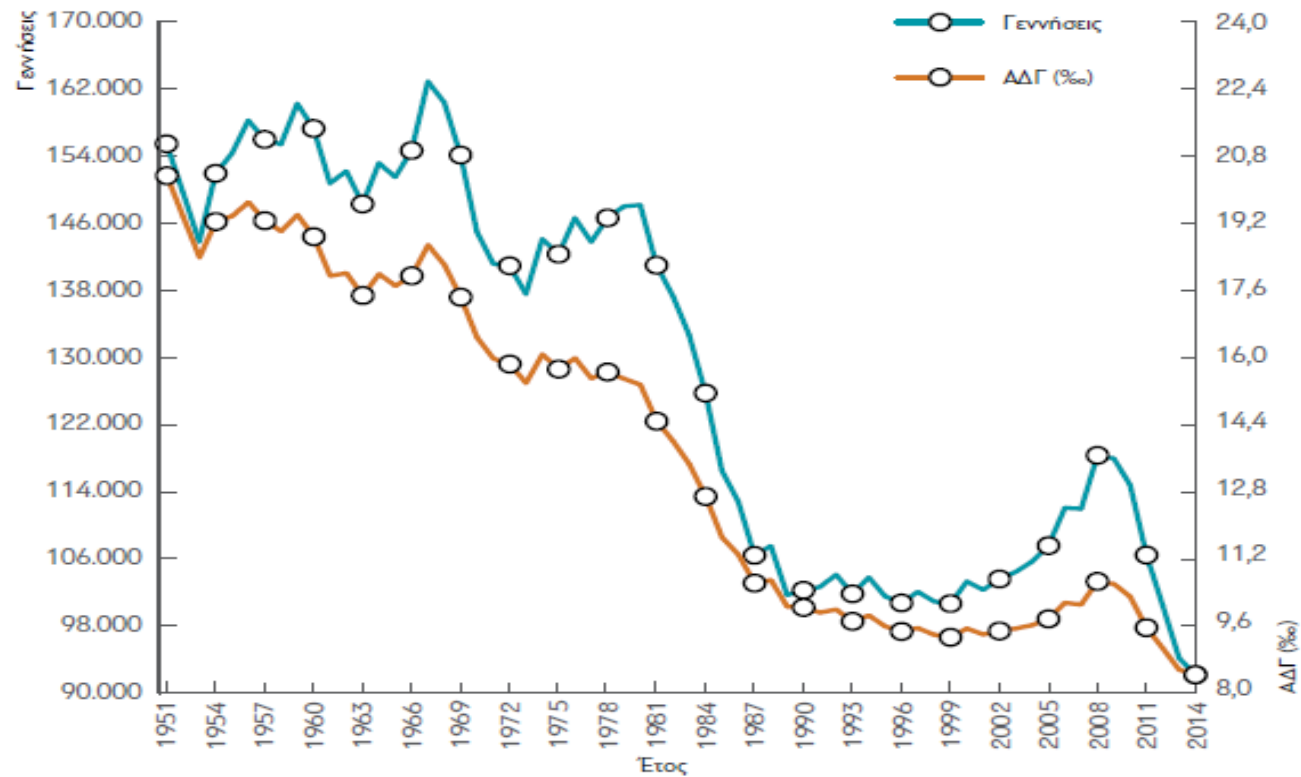
ΠΗΓΗ: Εθνική Στατιστική Αρχή

Αναπαραγωγικές συμπεριφορές

- Στο Γράφημα 1 φαίνεται η καθοδική πορεία του συνθετικού δείκτη γονιμότητας στην Ελλάδα (δηλ. ο μέσος αριθμός γεννήσεων ανά γυναίκα αναπαραγωγικής ηλικίας).
- Μέχρι τη δεκαετία του 1980 κατέγραφε πολύ υψηλές τιμές (2,2-2,4 παιδιά ανά γυναίκα) παραμένοντας σταθερά πάνω από το όριο αναπαραγωγής των γενεών.
- Μετά το 1980 ο δείκτης θα καταγράψει σε μια πρώτη περίοδο μια πτώση με ταχύτατους ρυθμούς. Από τις αρχές όμως της πρώτης δεκαετίας του αιώνα μας αρχίζει να ανακάμπτει λίγο (το 2005 θα υπερβεί τα 1,3 παιδιά/γυναίκα και το 2008-2010 θα ξεπεράσει -έστω και οριακά- τα 1,5 παιδιά).
- Η ανόρθωση όμως αυτή των τιμών του δείκτη δεν θα συνεχιστεί, και το 2014 η τιμή του θα είναι σαφώς χαμηλότερη (1,3 παιδιά/ γυναίκα).
- **Μετά το 2009 οι Ελληνίδες αποκτούν 1,1 έως 1,3 παιδιά και σε πιο μεγάλη ηλικία,** γεγονός που σημαίνει ότι 25% από τις γυναίκες στη χώρα μας μάλλον δεν θα αποκτήσει καθόλου παιδιά.
- Για το σύνολο της ΕΕ-27 ο αντίστοιχος δείκτης αντιστοιχεί **στο 1,60 παιδιά**

Γεννήσεις και αδρός δείκτης γεννητικότητας, 1951-2014

Γράφημα 1: Γεννήσεις και Αδρός Δείκτης Γεννητικότητας (ΑΔΓ)
(Ελλάδα, 1951- 2014)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ιδία επεξεργασία

Πίνακας . Γεννήσεις, % γεννήσεων εκτός γάμου και μέση ηλικία μητέρας, 2005-2019

έτος	Γεννήσεις	% % γεννήσεων εκτός γάμου	Μέση Ηλικία Μητέρας
2005	107.545	5,4	29,91
2006	112.042	5,8	29,94
2007	111.926	5,9	30,07
2008	118.302	6,6	30,16
2009	117.933	7,3	30,32
2010	114.766	7,3	30,39
2011	106.428	7,4	30,49
2012	100.371	7,6	30,68
2013	94.174	6,7	30,90
2014	92.149	7,8	30,97
2015	91.847	8,0	31,3
2016	92.898	8,1	31,3
2017	88.553	8,4	31,5
2018	86.440	8,7	31,7
2019	83.763	9,1	31,5

Νέο φαινόμενο: τελική ατεκνία

- Ποικίλοι κοινωνικοί παράγοντες και σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση αλλάζουν τις αναπαραγωγικές συμπεριφορές των νέων γυναικών και ανδρών στη χώρα μας οδηγούν σε αναβολή της απόφασης για δέσμευση και για τεκνοποίηση.
- Όπως επισημαίνεται σε πρόσφατη μελέτη, η συνεχής τάση μείωσης της γονιμότητας της 1ης τάξης (των πρώτων δηλαδή γεννήσεων) στις νεότερες γενεές αποτυπώνει και **την ανάπτυξη ενός νέου φαινομένου, αυτού της αύξησης της τελικής ατεκνίας** που πιθανότατα θα οδηγήσει μία στις τέσσερις γυναίκες (25%) που γεννηθήκαν μετά τα τέλη της δεκαετίας του 70 να μην τεκνοποιήσει.
- Παράλληλα, οι γεννήσεις εκτός γάμου στη χώρα μας κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα και αντιστοιχούν μόνο 10% περίπου του συνόλου των γεννήσεων.

Κάθε χρόνο από το 2011 οι θάνατοι ξεπερνούν τις γεννήσεις! Ραγδαία γηράσκουσα χώρα: 22,6% άνω των 65 χρόνων

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Κυριακή 28 Μαρτίου 2021

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Μειώθηκε όσο ποτέ ο ελληνικός πληθυσμός την περασμένη χρονιά

«Χάθηκε» μία πόλη 46.000 ατόμων – Η πανδημία επιτάχυνε τη συρρίκνωση

Του ΘΑΝΟΥ ΤΣΙΡΟΥ

Ο πληθυσμός της Ελλάδας συρρίκνωθηκε το 2020 με τη μεγαλύτερη ταχύτητα που έχει καταγράψει η Ελληνική Στατιστική Αρχή από το 1932. Με εξαίρεση την περίοδο μετά την έναρξη του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου για την οποία οι χρονοσειρές της ΕΛΣΤΑΤ δεν είναι συμπληρωμένες – υπάρχει κενό από το 1940 μέχρι και το 1955 – ποτέ στο παρελθόν δεν έχει καταγραφεί μείωση του πληθυσμού κατά 46.000 άτομα. Η άμεσως χειρότερη επίδοση ήταν αυτή του 2019, έτος κατά το οποίο οι γεννήσεις υπολείπονταν των θανάτων κατά 40.000 άτομα. Τα αρνητικά ευρήματα της στατιστικής δεν σταματούν εδώ. Οι περίπου 132.000 θάνατοι του 2020 συνιστούν τη χειρότερη επίδοση που έχει καταγραφεί ποτέ στα ληξιαρχεία της ελληνικής επικράτειας. Οι περίπου 85.600 γεννήσεις – τόσες αποτυπώνονται στη στατιστική του ληξιαρχείου – αποτελούν «ισοφάριση» του προηγούμενου αρνητικού ρεκόρ που σημειώθηκε το 2019.

Όλα αυτά τα στατιστικά ευρήματα αφορούν το 2020 – έτος πανδημίας, κατά το οποίο επηρεάζεται και ο αριθμός των θανάτων λόγω COVID αλλά και της δυσκολότερης πρόσβασης των πολιτών στις δομές υγείας και για την αντιμετώπιση άλλων προβλημάτων υγείας αλλά και ο αριθμός των γεννήσεων (λόγω αβεβαιότητας για το μέλλον). Το πρόβλημα όμως καθίσταται μεγαλύτερο λόγω του επόμενου στατιστικού ευρήματος: Το 2020 συμπληρώθηκαν 10 διαδοχικά έτη με το ισοζύγιο γεννήσεων-θανάτων να είναι αρνητικό. Έναν χρόνο μετά την υπογραφή του 1ου μνημονίου οι θάνατοι έγιναν για πρώτη φορά περισσότεροι από τις γεννήσεις κατά 4.671 άτομα και έκτοτε

ΣΕ ΑΡΙΘΜΟ ΑΤΟΜΩΝ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΘΑΝΑΤΩΝ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ		ΓΑΜΟΙ	ΕΥΜΦ. ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ	ΔΙΑΖΥΓΙΑ	
	ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ	ΘΑΝΑΤΟΙ				
2015	92.984	121.785	-28.801	53.881	2.535	17.750
2016	93.418	118.623	-25.205	50.457	3.678	12.422
2017	89.484	124.832	-35.348	54.028	4.742	20.240
2018	87.074	120.886	-33.812	48.248	6.359	11.074
2019	85.480	125.755	-40.275	47.653	7.878	13.915
2020	85.605	131.839	-46.234	32.530	8.879	11.672

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Την τελευταία δεκαετία οι γεννήσεις είναι κάθε χρόνο λιγότερες από τους θανάτους.

το φαινόμενο λαμβάνει ολοένα και μεγαλύτερες διαστάσεις με αποκορύφωμα την περυσινή χρονιά. Σε αυτή τη 10ετία, οι θάνατοι ξεπέρασαν τις γεννήσεις κατά περίπου 273.000 άτομα όσους είναι δηλαδή ο πληθυσμός δύο πολύ μεγάλων ελληνικών πόλεων.

Η ΕΛΣΤΑΤ δημοσίευσε για πρώτη φορά άμεσα τα στοιχεία των θανάτων της περασμένης χρονιάς λόγω του αυξημένου ενδιαφέροντος που προκαλεί η πανδημία. Έτσι, προ ημερών, ανακοίνωσε ότι στις 52 εβδομάδες του 2020, καταγράφηκαν 130.288 απώλειες. Από την άλλη, από τα στατιστικά στοιχεία των ληξιαρχείων όλης της χώρας προκύπτει ότι οι θάνατοι ήταν 131.839. Ανεξάρτητα από τη μικρή

απόκλιση μεταξύ των δύο στατιστικών το γεγονός είναι ότι το 2020 θα αποτελέσει την πρώτη χρονιά που σημειώνεται τέτοιος αριθμός απωλειών ανθρώπινης ζωής.

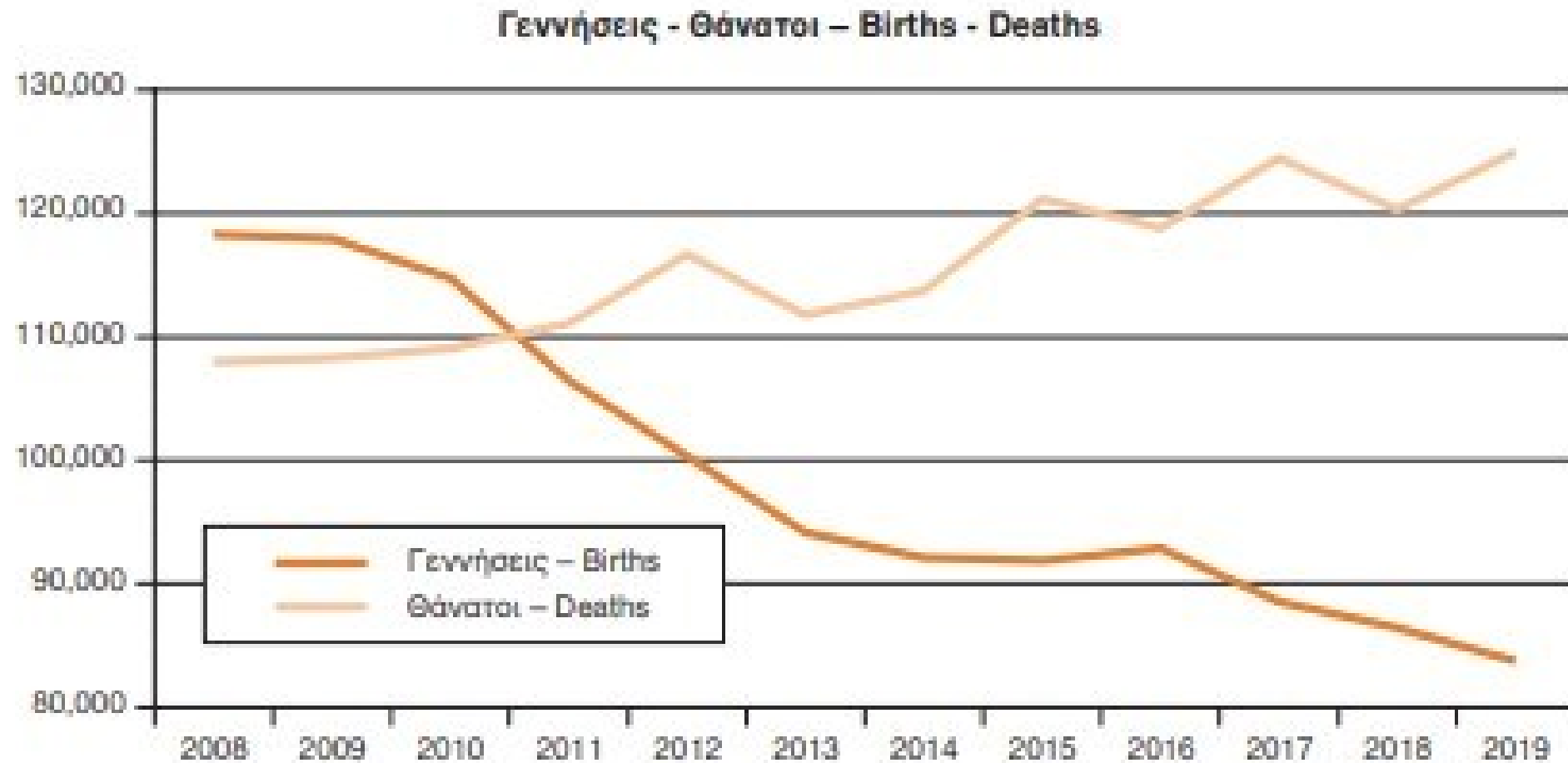
Αντίστοιχη είναι η εικόνα και με τον αριθμό των γεννήσεων. Από τις 117.000-118.000 γεννήσεις σε ετήσια βάση πριν μπούμε στην περίοδο των μνημονίων, πέσαμε για πρώτη φορά κάτω από τις 100.000 το 2012, κάσαμε και το όριο των 90.000 από το 2016 και μετά και πλέον οι Έλληνες αποκτούν περίπου 85.000 παιδιά τον χρόνο, κάτι που προκύπτει και από τα στοιχεία του υπουργείου Εργασίας που έδωσε τα επιδόματα γέννησης παιδιών αλλά και από τη στατιστική των ληξιαρχείων.

Το 2021 είναι πιθανή η περαιτέρω επιδείνωση. Ήδη, τα στοιχεία του ληξιαρχείου δείχνουν ότι στις πρώτες εβδομάδες της χρονιάς, έχουν ήδη καταγραφεί 22.000 θάνατοι έναντι μόλις 13.600 γεννήσεων. Αρνητικό ισοζύγιο της τάξεως των 44.000-45.000 ανθρώπων σε ετήσια βάση, σημαίνει ότι «σβή-

νεται» ο πληθυσμός μιας μεγάλης ελληνικής πόλης.

Για το 2020, η κυβέρνηση δρομολόγησε για πρώτη φορά το επίδομα γέννησης τέκνου προκειμένου να αποτελέσει ένα ισχυρό κίνητρο για τη μείωση του φαινομένου της υπογεννητικότητας. Το γεγονός ότι η έναρξη εφαρμογής του συγκεκριμένου μέτρου ουσιαστικά συνέτρεξε χρονικά με την πανδημία δεν επιτρέπει και την αξιολόγησή του. Με τον πληθυσμό της χώρας να βιώνει για πρώτη φορά το lockdown και την καραντίνα, το γεγονός ότι οι γεννήσεις παρέμειναν περίπου στο ίδιο επίπεδο με το 2019 μπορεί να έχει διπλή ανάγνωση: από τη μία είναι η δεύτερη χειρότερη επίδοση (με πολύ μικρή διαφορά από την πρώτη) σχεδόν για έναν ολόκληρο αιώνα. Από την άλλη όμως, λόγω της ανασφάλειας που προκάλεσε η πανδημία στις οικογένειες, δεν μπορεί εύκολα να αξιολογηθεί το κατά πόσον οι γεννήσεις θα ήταν ακόμη λιγότερες αν έλειπε και το οικονομικό κίνητρο.

Γεννήσεις-Θάνατοι 2008-2019

Βρόχος για το μέλλον το δημογραφικό

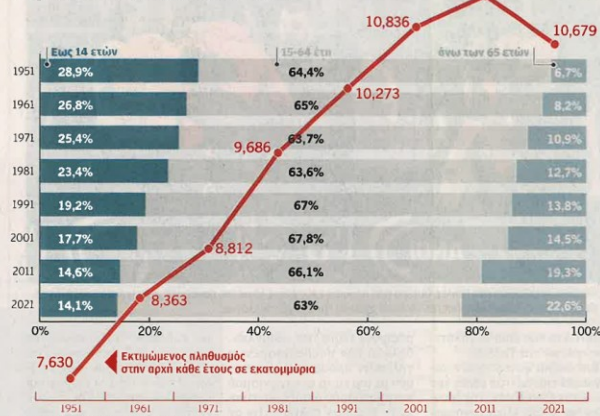
Ο πληθυσμός της Ελλάδας μειώνεται περίπου 450.000 κάθε δεκαετία – Σε 30 χρόνια θα είμαστε 1,5 εκατομμύριο λιγότεροι

Της **ΤΑΝΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ**

Δύσκολα και πολυπαραγοντικά εξίσωση η αντιμετώπιση του οδυώτατου ελληνικού δημογραφικού προβλήματος, το οποίο αναδεικνύεται πλέον εκκρόαφα από τα αριθμητικά δεδομένα: Γεννάμε λιγότερο και ταυτόχρονα καθώς και το προσδόκιμο ζωής μεγαλώνει, αυξάνεται ο αριθμός των ηλικιωμένων, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση αλλά και τη γήρανση του πληθυσμού, όπως επιβεβαιώνουν για ακόμα μία φορά τα στοιχεία που δημοσίευσε η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) και αφορούν τον πληθυσμό της χώρας την 1η Ιανουαρίου 2021. Η νέα δημογραφικά πραγματικότητα απαιτεί άμεσα μέτρα για τη διαχείριση της κατάστασης από τη μία, αλλά και πολιτικές για τη βελτίωσή της μέσα στην επόμενη 15ετία - 20ετία από την άλλη. Πώς θα οργανωθεί το σύστημα υγείας ώστε να αντέξει την αύξηση του αριθμού των υπερηλικών και να μισήσει να αντιμετωπίσει στη φροντίδα τους; Πώς θα αυξηθεί ο αριθμός των ανθρώπων που παράγουν ώστε να στηρίξει η οικονομία; Και βέβαια πώς οι άνθρωποι σε παραγωγική ηλικία θα προχωρήσουν στη μεγάλη απόφαση να τεκνοποιήσουν;

Ο εκτιμώμενος πληθυσμός στην Ελλάδα το 2001 ήταν 10,836 εκατ., το 2011 ήταν 11,123 εκατ., αύξηση που οφείλεται σε μεγάλο ποσοστό στη μετανάστευση τη συγκεκριμένη δεκαετία, ενώ το 2021 διαμορφώθηκε στα 10,679 εκατ. Αντίστοιχα, το 2001 ποσοστό 14,5% του πληθυσμού ήταν άνω των 65 ετών. Το 2011 το ποσοστό αυτό ανήλθε στο 19,3% του πληθυσμού και το 2021 έχει φτάσει το 22,6%. Σήμερα σχεδόν ένας στους τέσσερις κατοίκους της χώρας είναι άνω των 65 ετών. Ταυτόχρονα, οι θάνατοι είναι περισσότεροι από τις γεννήσεις – σε συνέχεια της τάσης που καταγράφει το 1998 και συνεχώς επιδεινώνεται, με το άνοιγμα της ψαλίδας να διευρύνεται: Το 2021 είχαμε 84,767 γεννήσεις και 130,669 θανάτους. Μάλιστα οι συνθήκες που δημιουργούν πανδημία, παρά τις

Γερνάμε και λιγοστεύουμε

ΠΗΓΕΣ: ΕΛΣΤΑΤ, Βίωμα Κοτζιάμνης, Έρευνα «Δημογραφικές εξελίξεις και προκλήσεις 2021».

Το 2001, ποσοστό 14,5% του πληθυσμού ήταν άνω των 65 ετών. Το 2011 το ποσοστό αυτό ανήλθε στο 19,3% και το 2021 έχει φτάσει το 22,6%.

αντίθετες προβλέψεις, δεν έφταναν αύξηση των γεννήσεων. Ο δείκτης γονιμότητας στην Ελλάδα βρίσκεται στο 1,38, έναντι από τους χαμηλότερους στην Ε.Ε., με τις νότιες χώρες να κρατούν τα σκίττρα της υπογεννητικότητας. Ακόμα και αν μετά την πανδημία έχουμε «έξαρση γεννήσεων», η κατάσταση αναμένεται να βελτιωθεί ελάχιστα. «Ο πληθυσμός της Ελλάδας μειώνεται – εφόσον δεν υπάρχει μετανάστευση – περίπου 450.000 κάθε δεκαετία. Σε 30 χρόνια από σήμερα θα έχουμε 1,5 εκατομμύριο μικρότερο πληθυσμό σύμφωνα με τα δεδομένα», τονίζει στην

Το προσδόκιμο ζωής

Κάθε παιδί που γεννιέται σήμερα στην Ελλάδα μπορεί να ζήσει κατά μέσον όρο 79,2 έτη εάν είναι αγόρι και 84,2 εάν είναι κορίτσι. Το αντίστοιχο προσδόκιμο ζωής για ένα παιδί που γεννιόταν το 1951 ήταν 63,4 έτη για ένα αγόρι και 66,7 για ένα κορίτσι. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90, ωστόσο, καταγράφεται επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του προσδόκιμου ζωής – η οποία παρατηρείται και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αλλά αφορά περισσότερο την Ελλάδα. Σύμφωνα με την έρευνα «Δημογραφικές εξελίξεις και προκλήσεις του Βΐωμα Κοτζιάμνη», η πιο αργή αύξηση των κερδών σε έτη ζωής την περίοδο 1995-2019 οφείλεται στη λιγότερο αποτελεσματική αντιμετώπιση των δύο μεγάλων ομάδων παλιών θνησών (σπαστικής και κυκλοφορικού συστήματος και καρδιακή) που θύσαν τις χώρες και μεγάλες ηλικίες και αποδίδεται στις αδυναμίες του δημόσιου συστήματος υγείας μας, ενός συστήματος που βασίζεται – και βασίζεται ακόμη – κυρίως στη νοσοκομειακή και στην εξειδικευμένη κτηρική περίθαλψη εκ βάθρας μιας ολοκληρωμένης πρωτοβάθμιας φροντίδας.

«Κ» ο Βΐωμα Κοτζιάμνης, καθηγήτριας Δημογραφίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. «Επιπλέον έως το 2050 τα άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών θα είναι πάνω από 800.000. Αυτή τη στιγμή έχουμε περίπου 350.000 άτομα άνω των 85 ετών. Το 2050 αυτή η ηλικιακή ομάδα θα περιλαμβάνει περίπου 150.000 έως 200.000 άτομα περισσότερα. Ταυτόχρονα θα έχουμε ένα σημαντικό ποσοστό πληθυσμού χωρίς κοινωνικούς συγγενείς, οι οποίοι να μπορούν να τους στηρίξουν. Χρειάζονται λοιπόν ένα σύστημα υγείας

Ανάμεσα στο 1951 και στο 2020

Ο πληθυσμός από 0-14 μειώθηκε κατά **630.000**

Ο πληθυσμός 0-19 ετών μειώθηκε κατά **870.000**

Ο πληθυσμός άνω των 65 ετών αυξήθηκε κατά **1.870.000**

Ο πληθυσμός από 85 και άνω κατά **350.000**

1951 | 2020

Μέση ηλικία γενικού πληθυσμού
30 έτη | 44,5 έτη

Μέση προσδοκώμενη ζωή (άνδρες)
63,4 έτη | 79,2 έτη

Μέση προσδοκώμενη ζωή (γυναίκες)
66,7 έτη | 84,2 έτη

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

και ένα κράτος πρόνοιας που θα δουλέψει και θα μπορεί να τους στηρίξει», επισημαίνει. «Η δημογραφία δεν είναι "ρή-ξη", δεν συμβαίνει κάτι εφιαρκιακά και οι όποιες μεταβολές σημειώνονται με αργούς ρυθμούς. Στη δημογραφία – εκτός αν έχουμε απρόσμενα γεγονότα, π.χ. πόλεμο – τα σημερινά δεδομένα προδιαγράφουν τι θα συμβεί στο μέλλον. Οι γυναίκες οι οποίες θα μπορούσαν να κάνουν παιδιά μέσα στην επόμενη εικοσαετία έχουν ήδη γεννηθεί, άρα έχουμε με ακριβώς πόσες είναι και πόσα παιδιά εν δυνάμει μπορούν να γεννηθούν», εξηγεί ο κ. Κοτζιάμνης. «Μπορείς να κάνεις παρεμβάσεις, τα αποτελέσματα των οποίων όμως θα φανούν έπειτα από δύο δεκαετίες. Δύσκολα ένας πολιτικός θα σκεφθεί και θα λάβει αποφάσεις, τα αποτελέσματα των οποίων δεν θα μπορούσε να καρπωθεί στη διάρκεια της δικής του πολιτικής καριέρας», επισημαίνει, καταλήγοντας πως «το δημογραφικό προκαλεί

αντιδράσεις, αλλά δεν αντιμετωπίζεται τελικά».

Το 20%-25% των γυναικών που γεννήθηκαν το 1975-1980 δεν έχουν κάνει καθόλου παιδιά και κατά τα φαινόμενα δεν θα κάνουν. Το πρώτο στόιχημα λοιπόν είναι περισσότερες γυναίκες σε αναπαραγωγική ηλικία να κάνουν παιδιά. Το επίδομα των 2.000 ευρώ ενδεχομένως λειτουργεί ως κίνητρο επίσημης για όσους ήδη είχαν αποφασίσει να κάνουν παιδιά, αλλά σε καμία περίπτωση δεν θα οδηγήσει τα νέα ζευγάρια να κάνουν παιδιά. «Η επιδοματικά πολιτική μπορεί να δώσει ώθηση σε μια τάση που ήδη υπάρχει, αλλά δεν μπορεί να την προκαλέσει», τονίζει ο κ. Κοτζιάμνης.

Τι πρέπει να γίνει

Για να αυξηθούν οι γεννήσεις – πάντα στο πλαίσιο των περιορισμών που ορίζει το υπάρχον αναπαραγωγικό δυναμικό – χρειάζονται υποδομές και δραστηριότητες αλλαγές. «Στην Ελλάδα χρειάζεται να αντιμετωπιστούν πολλά θέματα που έχουν να κάνουν με την ισοτιμία των δύο φύλων, την ασυμβατότητα οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής και το κράτος πρόνοιας. Επίσης, πολύ σημαντικό ρόλο παίζει η αβεβαιότητα για το μέλλον. Δεν αποφασίζεις να κάνεις παιδιά αν δεν μπορείς να σχεδιάσεις για τα επόμενα χρόνια και αν δεν υπάρχει ένα δίκτυο ασφαλείας». Την ίδια στιγμή υπάρχουν λύσεις που θα μπορούσαν να αποφέρουν αποτελέσματα τα επόμενα χρόνια αλλά και στο μέλλον. «Η μείωση της ανεργίας, η αύξηση δηλαδή του ποσοστού των ανθρόπων που βρίσκονται σε παραγωγική ηλικία και πραγματικά παράγουν. Αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα στα 100 άτομα (σε παραγωγική ηλικία) εργάζονται τα 65, ενώ στη Σουηδία τα 95», σημειώνει ο κ. Κοτζιάμνης. Η αύξηση του ποσοστού των εργαζομένων θα σήμαινε πολλά για την οικονομία και τη χρηματοδότηση του κράτους πρόνοιας, αλλά παράλληλα θα παρέλυε τις συνθήκες και για τη γέννηση παιδιών.

Μορφές οικογένειας

- Εξετάζοντας στη συνέχεια τις μορφές οικογένειας, διαπιστώνουμε ότι η διγονεϊκή οικογένεια αφορά την πλειοψηφία των οικογενειών στη χώρα μας (δηλ. παντρεμένα ζευγάρια με ή χωρίς παιδιά 82%).
- Τα νέα σχήματα οικογενειακής ζωής, αφορούν κυρίως τα «**συμβιούντα ζευγάρια**» που για πρώτη φορά απογράφηκαν στην Απογραφή του 2011 και τα οποία αντιστοιχούν στο 2,5% του συνόλου των οικογενειών.
- Και οι «**μονογονεϊκές οικογένειες**» που αποτελούν μια πραγματικότητα, η οποία στατιστικά γίνεται ολοένα και πιο ορατή και στη χώρα μας: γύρω **στο 15% του συνόλου των οικογενειών** με αρχηγό νοικοκυριού τη μητέρα με παιδί-ά (12,90%)- και πολύ πιο σπάνια τον πατέρα με παιδί-ά (2,5%) .
- Οι οικογένειες αυτές, όπως γνωρίζουμε, αντιμετωπίζουν πολλές δυσκολίες και ιδιαίτερα προβλήματα ενώ αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού συγκριτικά με τις διγονεϊκές οικογένειες.

Τύποι οικογένειας

Τύπος	Αριθμός	%
Παντρεμένα ζευγάρια χωρίς παιδιά	913.279	30,22
Παντρεμένα ζευγάρια με παιδι-ά	1.570.422	52,00
Συμβιούντες χωρίς παιδιά	61.630	2,00
Συμβιούντες με παιδι-ά	12.319	0,38
Πατέρας με με παιδι-ά	74.438	2,50
Μητέρα με παιδι-ά	389.337	12,90
ΣΥΝΟΛΟ	3.021.425	100,00

- Αναλύοντας, τις μεταβολές και εξελίξεις της ελληνικής οικογένειας με βάση τα δημογραφικά δεδομένα, είδαμε ότι παρατηρείται σταδιακή συρρίκνωση της οικογενειακής ομάδας, αφήνοντας χώρο για σύγχρονα πρότυπα συμπεριφοράς και εναλλακτικές μορφές συμβίωσης.
- Η Ελλάδα ακολουθεί με λίγη καθυστέρηση τις γενικότερες μεταβολές που παρατηρούνται στις αναπτυγμένες κοινωνίες.
- Οι παρατηρούμενες μεταβολές καθιστούν την οικογενειακή ομάδα αναμφίβολα πολύ πιο ευάλωτη και πιο ασταθή.
- Κατά τη σύγχρονο περίοδο πολύ πιο εύκολα τα άτομα είναι έτοιμα να εγκαταλείψουν οικογενειακούς δεσμούς και σχέσεις όταν δεν αποκομίζουν την προσδοκώμενη συναισθηματική και προσωπική ικανοποίηση μέσα από αυτές, ενώ το μοντέλο της «**εκούσιας συμβίωσης**» φαίνεται να επικρατεί και στη χώρα μας σε μεγάλο βαθμό.

Τάσεις στα οικογενειακά δεδομένα στην ΕΛΛΑΔΑ

- Εξετάζοντας τις εξελίξεις σχετικά με τα δημογραφικά οικογενειακά δεδομένα οι κυριότερες τάσεις στην Ελλάδα περιλαμβάνουν:
- Μείωση των τελούμενων γάμων,
- Αύξηση των πολιτικών γάμων και σταδιακή μείωση των θρησκευτικών (σήμερα μόνο 50%)
- Αύξηση των συμβιώσεων με σύμφωνο συμβίωσης
- Αύξηση των διαζυγίων
- Αύξηση των μονογονεϊκών οικογενειών και των μονομελών νοικοκυριών
- Αύξηση της μέσης ηλικίας των συζύγων κατά τον πρώτο γάμο (καθυστέρηση σύναψης γάμου),
- Συνεχής μείωση των γεννήσεων και σημαντική μετά το 2010, (χαμηλότερα από αριθμό θανάτων)
- Μικρή αύξηση των γεννήσεων εκτός γάμου,
- Συνεχής αύξηση της μέσης ηλικίας της μητέρας κατά τη γέννηση του πρώτου παιδιού,
- Αύξηση των οικογενειών διπλής απασχόλησης (και οι δύο σύζυγοι/σύντροφοι εργάζονται),

Η Ελληνική Οικογένεια και το Δημογραφικό Πρόβλημα

Μια έρευνα της διαΝΕΟσις

Γιατί οι ελληνικές οικογένειες κάνουν λιγότερα παιδιά; Γιατί αποκτούν παιδιά σε μεγαλύτερη ηλικία; Ποια είναι τα αίτια του φαινομένου και ποιες οι συνέπειες;

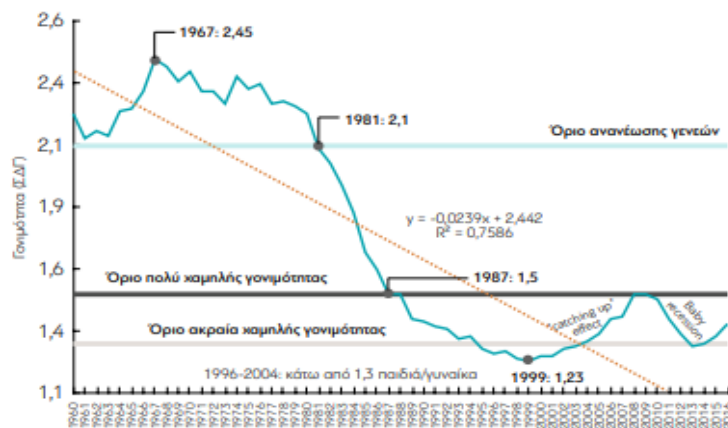
Η νέα έρευνα της διαΝΕΟσις, που εκπονήθηκε από ομάδα ερευνητών του ΕΚΚΕ, με συντονιστή και επιστημονικό υπεύθυνο τον Διευθυντή Ερευνών του ΕΚΚΕ **Διονύση Μπαλούρδο**, απαντά σε όλα αυτά τα ερωτήματα. Οι ερευνητές καταγράφουν την εικόνα της γονιμότητας στην Ελλάδα και στον υπόλοιπο κόσμο, αναλύουν τις οικογενειακές πολιτικές που ακολουθούν άλλες χώρες και καταλήγουν σε συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής για **τη στήριξη της ελληνικής οικογένειας και την αύξηση των γεννήσεων**.

Ποια είναι η κατάσταση σήμερα;

- Παντού στην Ευρώπη η γονιμότητα έχει πέσει εδώ και πολλές δεκαετίες κάτω από το «όριο αναπλήρωσης» των **2,1 παιδιών ανά γυναίκα**.
- Στην Ελλάδα οι αλλαγές αυτές έχουν ξεκινήσει από τα **τέλη της δεκαετίας του '80** κιόλας, όταν ο δείκτης γονιμότητας πέρασε κάτω από το **1,5**. Έκτοτε παραμένει πολύ χαμηλά, φτάνοντας ως και στο **1,23** το 1999.
- **Το 2016 ο δείκτης γονιμότητας στη χώρα μας ήταν 1,38**, ένας από τους χαμηλότερους στον κόσμο.
- Πλέον -και για πρώτη φορά από τότε που καταγράφονται στοιχεία-, **στην Ελλάδα γεννιούνται λιγότερα από 100.000 παιδιά τον χρόνο**.
- Κατά μέσο όρο **οι Ελληνίδες αποκτούν το πρώτο τους παιδί στην ηλικία των 30,3 ετών** (το 2016 -από 28,8 το 2008). Ο αντίστοιχος μέσος όρος στην Ε.Ε. είναι τα 29 έτη.

- Σχεδόν **μία στις τέσσερις** γεννήσεις στη χώρα μας πραγματοποιείται από γυναίκες ηλικίας **35-39 ετών**.
- Στην Ελλάδα εμφανίζεται ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά πρώτων γεννήσεων από μπτέρες ηλικίας **άνω των 40** στην Ευρώπη (5,3%).
- Μόνο ένα 8,3% των Ελληνίδων που γεννήθηκαν το 1955 δεν έκαναν κανένα παιδί. Στις Ελληνίδες που γεννήθηκαν το 1965 το ποσοστό ήταν 16,3%.
- Στην Ελλάδα **μόλις το 8,9% των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών έχει πρόσβαση σε υποδομές φροντίδας**, πολύ μακριά από τον στόχο που έχει θέσει η Ε.Ε. (33%) για το 2020.
- Χώρες που έχουν καταφέρει να διατηρήσουν υψηλότερους δείκτες γονιμότητας όπως η **Σουηδία (1,85)** και η **Γαλλία (1,92)** εφαρμόζουν πολιτικές στήριξης των οικογενειών, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις ανάγκες των σύγχρονων, πολύμορφων νοικοκυριών.

Διάγραμμα 3.9 Εξέλιξη της Γονιμότητας στην Ελλάδα, 1960-2016

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία των συγγραφέων

Προτάσεις Πολιτικής

Οι πολιτικές για την ενίσχυση της γονιμότητας και τη στήριξη της οικογένειας ταξινομούνται σε τρεις άξονες:

- 1 Κοινωνική και οικονομική ενεργητική προστασία των οικογενειών
- 2 Εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής
- 3 Υποστήριξη της μητρότητας και θετικό περιβάλλον για την οικογενειακή ζωή

Σε αυτό το πλαίσιο, η δέσμη προτάσεων στην οποία κατέληξαν οι ερευνητές περιλαμβάνει μεταξύ άλλων:

- την **ενίσχυση των επιδομάτων παιδιών** από το πρώτο παιδί
- την καθιέρωση **πριμ απόκτησης τέκνου** για μπτέρες **κάτω των 30 ετών** (2000 ευρώ ανά παιδί)
- την **ενίσχυση των επιδομάτων τοκετού**
- τη **διεύρυνση των κριτηρίων ένταξης** παιδιών σε βρεφονηπιακούς σταθμούς
- την **υποστήριξη των Δήμων** για τη δημιουργία επιπλέον υποδομών παιδικών αλλά και βρεφοκομικών σταθμών που φιλοξενούν παιδιά ηλικίας μέχρι 2,5 ετών
- την εισαγωγή νέων δομών, όπως ο **θεσμός των βοηθών μπτέρων** (εκπαιδευμένες γυναίκες που φυλάσσουν στο σπίτι τους 4-5 παιδιά)
- τη **δημιουργία Γραφείου Δημογραφικής Πολιτικής στη Βουλή** (στα πρότυπα του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους), το οποίο θα υπάγεται στον Πρόεδρο της Βουλής και θα παρακολουθεί τη δημογραφική κατάσταση της χώρας, καθώς και την υλοποίηση των μέτρων δημογραφικής πολιτικής.

